

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

30 augustus 1967

52e jaargang, no. 2608

verschijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

L. H. Klaassen; H. W. Lambers; P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

INHOUD

Waardig over de drempel? ... 855

Dr. J. D. de Haan, m.b.a.:

Vervoer in beweging 856

B. J. Lequin:

De sanering van de maalin-
dustrie in de E.E.G. 859

Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan:

Internationale voortstuw-
ing van de inflatie in West-Euro-
pa ter wille van Amerika en
ten nadele van de ontwikke-
lingslanden? 862

Drs. Th. Jansen:

Schaalvergroting binnen de
filatelie 865

Prof. Dr. C. D. Jongman:

Geld- en kapitaalmarkt 869

Recente publikaties 870

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

Waardig over de drempel?

WIJ staan op de drempel van een nieuwe tijd; de toekomst is niet meer verleden tijd. Niet langer verkeren wij in de ban der geschiedenis; integendeel, wij hebben in opdracht van de tijd de fase van het benaderbaar verleden afgesloten, de ondergang van het avondland voorkomen. 25 augustus 1967 is de magische datum waarop deze era (niet te verwarren met de ara, de gevederde vriend die eveneens frequent in kruiswoordpuzzels opduikt) is aangebroken.

Bescheidenheid siert hem die getuige mag zijn van dit breukpunt in de geschiedenis van onze westerse beschaving. Het is dan ook met zekere schroom dat wij deze regels neerschrijven. Bij een 'solemn moment' als dit past slechts soberheid; ons doorgaans zo barokke woordgebruik moeten wij indammen. Als het ware fluisterend van eerbied schrijven wij deze zinnen op (het lukte de zetter helaas niet dat fluisteren adequaat grafisch gestalte te geven).

Hoe bevoorrecht moeten wij ons voelen dat juist wij — en niet bijv. onze overgrootouders of onze achterkleinkinderen — aan de wieg mogen staan van de wording van dit groots gebeuren (een binnengebeuren, om het met de zo in opspraak gebrachte heer L. van B. te zeggen). Hoezeer zullen anno 2300 de historici en cultuurfilosofen — de geestelijke nazaten van P. J. Bouman en F. L. Polak (de opsomming is geenszins limitatief) — ons benijden. Ons, het gelukkig mensengeslacht dat een nieuwe ontwikkeling gestalte zag geven, meer nog, zag geboren worden!

Toch zijn er onder ons die hieraan onverschillig voorbijgaan. „Niet doen mensen”, zouden wij hen willen toeroepen, „laadt niet op U het odium van cultuurbaar, geeft de gevaren van anomie, van culturele normloosheid, die onze beschaving zo vaak reeds bedreigden, niet de kans hun perverterende werking opnieuw te laten uitoefenen!”. Maar niets hoor; slechts weinigen gaven zich vrijdag jl., nadat ze het toch in alle ochtendbladen over de gehele breedte van de bladspiegel hadden kunnen lezen, over aan enige meditatie. „25 augustus 1967; op de drempel van een nieuw tijdperk”, zo stond het er lefterlijk, in 24-punts cursieve letters. Maar dacht U dat er iets te bespeuren viel dat ook maar in de verste verte leek op een waardig over die drempel gaan, op één moment van ingetogen zelfbespiegeling? Zag U ook maar één man of vrouw over straat lopen, zich trots bewust van het grote feit dat 1967, het jaar waarin het juist hém/háár vergund is te leven, het begin vormt van een nieuw stuk wereldgeschiedenis en aldus toegevoegd moet worden aan de trits 800, 1492 en 1789, de fameuze jaartallen uit onze geschiedenisboekjes?

Nee, wij hebben het er maar lelijk bij laten zitten en de grote industrie die zo onbaatzuchtig was om vele tienduizenden guldens te spenderen aan advertenties teneinde ons te attenderen op die „drempel” flink teleurgesteld in het vertrouwen dat zij toch moet hebben gehad in ons cultuurbesef. „25 augustus 1967: op de drempel van een nieuw tijdperk”: Philips is klaar voor kleuren-t.v. Nee, wij waren niet alert genoeg.

dR

855

Vervoer in beweging

Inleiding

NADAT in de loop van de jaren de industrie en na de tweede wereldoorlog ook de handel, vooral de detailhandel, onderhevig zijn geweest aan een snelle technische en organisatorische ontwikkeling, voltrekt deze zich thans in een hoog tempo in het vervoerwezen, met name in de zeescheepvaart. Naarmate de vervoersstromen zich als gevolg van een groeiende bevolking en een toenemende welvaart verdichten, ontstaat meer mogelijkheid om te komen tot efficiënter vervoer. Dit is wenselijk, aangezien de distributiekosten een steeds groter deel van de totale produktiekosten zijn gaan uitmaken ¹⁾.

Op het gebied van het zgn. inlandtransport worden de verschillende takken van vervoer — vooral in E.E.G.-verband — van overheidswege opnieuw op hun merites bezien ten einde hun maatschappelijk rendement te evalueren. Gewaakt moet ervoor worden dat deze evaluatie op economische gronden geschiedt, aangezien de hiermee samenhangende vraagstukken, als de toerekening van de kosten van de infrastructuur, dermate gecompliceerd zijn dat politieke beslissingen hierbij snel de doorslag kunnen geven. Men ziet ook een nauwere samenwerking ontstaan tussen de verschillende takken van vervoer waarbij de ene vervoerstak van de diensten van de andere gebruik maakt, hoewel een eigen infrastructuur aanwezig is. Het betreft hier dan vervoer over lange afstanden zoals bijv. het kangeroevervoer ²⁾ en veerdiensten, zoals op Scandinavië.

De technische ontwikkeling in de zeevaart heeft vooral betrekking op het in gebruik nemen van speciale schepen voor het vervoer van grote ladingeenheden zoals containers en het inrichten van terminals voor de verzending resp. ontvangst hiervan. Deze vervoermethode heeft vergaande consequenties, vooral ook door de intensiteit waarmee zij van Amerikaanse zijde wordt gepousseerd. Zij bevordert de verticale integratie in het vervoerwezen waarbij één der vervoerstakken, bijv. de zeescheepvaart, in eigen beheer het gehele vervoer en bijkomende activiteiten, als bijv. verzekering, van verzender tot ontvanger gaat verzorgen, het zgn. „door to door”-vervoer. Voorts zal zij, op langere termijn gezien, gaan leiden tot groupage resp. distributie van zendingen, kleiner dan containergrootte, zo dicht mogelijk bij de verzenders resp. de ontvangers. Zij hangt samen met de groei van het luchtvrachtvervoer waarvan experts reeds in 1970 een verviervoudiging verwachten van het aantal verkochte tonkilometers in 1962. Dit vervoer leidt, door zijn kleinere produktie-eenheden, tot rechtstreekse verbindingen tussen de verschillende bevolkingscentra, zonder doorvoer door derde landen ³⁾.

Deze ontwikkelingen, waartoe mede de bouw van de Kanaaltunnel gerekend kan worden (containertreinen), zullen hun invloed op de Nederlandse dienstenbalans niet

missen. Aangezien 7 pCt. van het nationaal inkomen uit de vervoerssector komt (vergelijk 8,5 pCt. voor de landbouw) betreft het hier een primair belang en dient de vervoersontwikkeling gecoördineerd en nauwgezet door overheid en bedrijfsleven te worden gevolgd. Het nog vrij nieuwe Nederlandse Vervoers Overleg biedt hiertoe een mogelijkheid.

Na deze inleiding wil ik nader ingaan op enige effecten van de opkomst van de containers in verband met de positie van het wegvervoer.

De havenfuncties

Duidelijk is, dat de werkzaamheden in de havens en de wijze waarop deze plaatsvinden sterk beïnvloed zullen worden door de komst van de containers, uiteraard voor zover het de stukgoederenbehandeling betreft. Zowel de behoefte aan kadelengete als het benodigde aantal havenarbeiders zullen snel teruglopen ⁴⁾. Een recente nota raamt het stukgoederenpakket, dat in 1980 in de Rotterdamse haven zal worden behandeld, 70 pCt. hoger dan de omvang in 1965 en de hiervoor benodigde arbeidscapaciteit op ongeveer 50 pCt. van de huidige capaciteit ⁵⁾. De zeer hoge investeringen zullen dus een aanzienlijke produktiviteitsstijging per man te zien geven. De stuwagewerkzaamheden in de havens zullen in betekenis afnemen mede doordat de belading van de zgn. „door to door”-containers door de verladings geschiedt ⁶⁾. Het werk van de zgn. controlebedrijven (tellen, wegen e.d.) zal relatief verminderen. In rederskring verwacht men, dat door het gebruik van rederijcontainers in het binnenland de cargadoor zijn functie zeker zal handhaven (retourvracht). Daarnaast vereist ook de functie van de havenexpediteurs

¹⁾ Studies hebben aangetoond dat bij de industrie gemiddeld 21,8 pCt. van de verkoopkosten worden veroorzaakt door de verschillende transportkosten-componenten. Vergelijk *T.E.D.*, augustus 67, blz. 563.

²⁾ In de Verenigde Staten werden in 1966 1.163.000 opleggers per trein vervoerd, aangeduid als kangeroevervoer (Europa) of piggyback-vervoer (Verenigde Staten), een dubbeling in vijf jaar. De afstanden zijn hier echter veel groter dan in Europa. Op het traject Rotterdam-Parijs nam volgens *Trailstar* het aantal per trein vervoerde opleggers toe van 376 (6.830 ton vracht) in de eerste 5 maanden van 1966, tot 1.926 (35.206 ton vracht) in dezelfde periode van 1967. Dit traject maakt 76 pCt. van dit vervoer van en naar Nederland uit.

³⁾ In 1970 schat men het transatlantische luchtvrachtverkeer op ca. 2,5 pCt., waarbij de vrachtkosten nog ongeveer 6-maal zo hoog zullen zijn als de kosten van zeevracht.

⁴⁾ Dit heeft er mede toe geleid dat in 1966 door de Scheepvaartverenigingen Zuid en Noord de behandeling van een kleine twee miljoen ton stukgoed werd nagegaan. De resultaten hiervan worden thans systematisch in discussiegroepen besproken. Daarnaast heeft de S.V.Z. nu een economisch overlegorgaan ingesteld.

⁵⁾ Scheepvaartvereniging Zuid: (*R*)evolutie in de goederenbehandeling in de Rotterdamse haven, 1966.

⁶⁾ Vergelijk het *Algemeen Dagblad* van 29 juli 1967, blz. 1.

(I. M.)

Risicospreiding en deskundig beheer: aandelen

analyse. In navolging van New York is in Rotterdam en Amsterdam tussen deze laatste een nauwere samenwerking aan het ontstaan, hetgeen ook in andere Europese landen het geval is ⁷⁾.

Bij een beschouwing van de wijzigingen in de havenfuncties dient men niet uit het oog te verliezen dat thans volgens uitlatingen van deskundigen als de heer Lehman, President van de Fiata ⁸⁾, slechts 20 pCt. van het stukgoederenvervoer uit zendingen bestaat die groter zijn dan 10 ton, welke zich dus lenen voor het „door to door”-vervoer, zonder groupage, waarvoor de container in eerste instantie ideaal is (goedkopere verpakking, uitsluiting van diefstal, minder risico van schade e.d.). Zodra de zendingen zo klein zijn, dat groupage vereist is, kan men stellen dat het voor de scheepvaartmaatschappijen attractief is zo veel mogelijk het zgn. pier-tot-pier-vervoer tóe te passen en het groeperen van de goederen en het laden hiervan in de container in de haventerminals te doen geschieden. Zo lang immers nog vnl. rederijcontainers in gebruik zijn, dienen voor hen de investeringskosten hierin zo laag mogelijk te zijn en de omloopsnelheid zo hoog mogelijk. Het gebruik van containers in het achterland is een dure zaak; het eist een goede organisatie, het volgen van de containers met computers, het eventueel formeren van kleine containerdepots en het risico van het vervoer van lege containers over grote afstanden.

Naarmate het „door to door”-vervoer toeneemt, komt de vraag meer naar voren of het voor de scheepvaartmaatschappijen interessant en realiseerbaar is zelf in het binnenland hun containers te blijven vervoeren en depots aldaar te beheren, of dat zij onderling tot poolvorming komen, eventueel samen met andere belanghebbenden en bijv. de zorg voor de containers op het land aan een organisatie overdragen welke dan een internationaal karakter zou moeten hebben.

Voor deelname in een pool — poolvorming betekent dat men *allen* iets inbrengt — moet daadwerkelijk voordeel aanwezig zijn en ik zie dit voorlopig alleen nog voor de scheepvaartmaatschappijen. Pooling kan grote voordelen hebben, doch zulks eist aanwezigheid van een groot aantal containers welke bovendien, zoals thans nog lang niet het geval is, uitwisselbaar dienen te zijn ⁹⁾. Het gebruik van containers reeds in het binnenland bij het overzeese groupagevervoer heeft als voordeel dat men zich hierdoor het laden en lossen van kleinere eenheden op en van het binnenlands vervoermiddel bespaart, waartegenover evenwel weér andere kosten staan als bijv. de huurprijs van een te gebruiken container ¹⁰⁾.

De positie van het wegvervoer

Voor deze vervoerstak is bij het gebruik van containers betrokken. Van de verschillende inlandtakken van vervoer schat men dat de spoorwegen 20 pCt. van de containervracht voor hun rekening zullen nemen ¹¹⁾, de binnenvaart 5 pCt. en het wegvervoer 75 pCt.

Gezien het reeds genoemde aspect van de verticale integratie bij met name het „door to door”-containervervoer zal ieder der vervoerstakken ook als expediteur willen optreden en daarbij aan de andere bij het vervoer

betrokkenen voor zover mogelijk de vervoerscondities opleggen. Het contact met de verladers staat hierbij primair. Mede in dit licht zal men m.i. de overwegingen van sommige rederijen moeten zien, welke voor het vervoer van hun containers zelf vrij grote aantallen onderstellen hebben aangeschaft en het trekken hiervan doen verrichten door dochterondernemingen ¹²⁾ of onafhankelijke wegvervoerbedrijven waarmee dan contracten op lange termijn worden afgesloten. De vervoerder stelt hierbij dan vnl. zijn trekkers ter beschikking, hetgeen een niet zeer winstgevend aangelegenheid is. De eigenaar van een container zal daarnaast trachten voor de retourtrip van de lege container naar de haven vracht te vinden, welke daardoor onttrokken wordt aan de „normaal” opererende transportbedrijven.

De vraag of een verdere deelname van de rederijen e.a. aan het wegvervoer zal plaatsvinden, is niet zonder meer te beantwoorden. De rentabiliteit van de internationale wegvervoerbedrijven is echter van dien aard dat deze tak van vervoer niet direct een aantrekkelijke investeringspropositie vormt. Anderzijds is zulks momenteel niet direct primair omdat de rederijen, ten einde hun aandeel in het zgn. „door to door”-vervoer te bemachtigen, de tarieven op het weggedeelte laag kunnen calculeren en verdisconteren in een betere beladingsgraad van de containerschepen die toch varen. Daarbij zij er nog op gewezen dat gezien de invloed van de Amerikaanse overheidsinstanties de concurrentiestrijd vnl. op het Europese trajectdeel van het „door to door”-vervoer zal plaatsvinden. Terecht merkt de heer Van Houten, directeur van de Holland-Amerika lijn, op dat de reders voor de moeilijke keuze staan, of zij zich moeten beperken tot het zeevervoer, dan wel of zij zich ook moeten begeven op het terrein van het vervoer te land. Voorlopig acht hij de middenweg de beste: desgewenst bemiddeling verlenen, door het vervoer te land zelf te regelen als de ontvangers of verladers daaraan behoefte blijken te hebben ¹³⁾.

⁷⁾ Vgl. „Place et rôle du transitaire dans le trafic transcontinentaire”, *La Revue des transports et de la distribution*, juli/augustus 1967, blz. 262.

⁸⁾ De internationale organisatie van expediteurs.

⁹⁾ Volgens Zweedse berekeningen zal een Scandinavische containerpool (de Scandinavische landen vormen veel meer een afgesloten eenheid dan Nederland) in 5 jaar alleen reeds 60 miljoen Zweedse kronen aan investeringen besparen. Geschat wordt dat de Zweedse rederijen in de komende vijf jaar 25.000 containers nodig hebben, waarbij 1.000 poolcontainers gelijk zijn te stellen aan 1.600 privé-containers. Ditzelfde geldt ook t.a.v. onderstellen (bogeys).

¹⁰⁾ In de Verenigde Staten houdt o.a. de I.C.S. (Integrated Container Service) zich bezig met de leasing van containers, waarvan zij er ongeveer 1.200 bezit.

¹¹⁾ Mijns inziens vnl. voor het vervoer tussen knooppunten welke meer dan 400 km uit elkaar liggen en waartussen zich voldoende containeraanbod voordoet voor het exploiteren van zgn. „freightliner”-treinen, mede gezien de vereiste investeringen in hefwerktuigen op de knooppunten.

¹²⁾ Historisch is deze deelname veelal gegroeid doordat in hun bezit zijnde beurtvaartbedrijven op autotractie overschakelden.

¹³⁾ Lezing voor de Rotterdamse Associatie voor Ladingontvangers 1966 (*Handels- en Transportcourant*, 25 en 28 maart 1967).

(I. M.)

VEREENIGD BEZIT VAN 1894

Gewezen zij voorts op een uitlating van de heer Miller:

„Panam ist dabei diese Möglichkeit („door to door“-vervoer, d.H.) durch die Zusammenarbeit mit Amerikanischen sowie Europäischen Lkw-Unternehmern zu erschliessen... Das beste wäre, man hätte auf beiden Seiten des Atlantiks ein Unternehmen das mit der entsprechenden Zuverlässigkeit operiert und eben auch Durchtarife möglich macht. So etwas gibt es freilich noch nicht. Ich bin jedoch überzeugt, dass wir diese Ziel erreichen, auch wenn wir vielleicht ein solches Unternehmen selbst ins Leben rufen müssen“¹⁴⁾.

In dit verband zij ook een conclusie aangehaald uit het recente rapport aan de British Transport Docks Board, uitgebracht door de McKinsey-organisatie, nl. dat een klein aantal grote internationale organisaties, die op wereldniveau werken, gevormd zullen worden en een overheersende rol in het transportwezen zullen spelen. Het transportwezen zal een soortgelijke ontwikkeling te zien geven als andere sterk geautomatiseerde industrieën.

Het rapport van de Studiecommissie Containervervoer concludeert, dat de inschakeling van een commercieel zelfstandig wegvervoerapparaat slechts te realiseren is indien het wegvervoer zich zal weten te presenteren als een gelijkwaardige partner van de lijnvaart. Het wegvervoer zal daarbij dienen te streven naar een zodanige bundeling van krachten dat het de mogelijkheden van het grootbedrijf bereikt, onder behoud van het initiatief en de soepelheid in exploitatie, die kenmerkend zijn voor het middelgrote bedrijf¹⁵⁾. Zulks is een zware opgaaft. Enerzijds is er een beperkt aantal kapitaalkrachtige rederijen welke zelf door de containerisatie tot samenspel gedwongen werden (bijv. de Atlantic Container Line), anderzijds een vrij groot aantal wegvervoerbedrijven, welke de entree tot de kapitaalmarkt resp. tot de overheidsfinanciën missen. Van de ruim 10.000 wegvervoerbedrijven in Nederland welke uiteraard lang niet alle in het vervoer op de havens zijn ingeschakeld, zijn er naar schatting ongeveer 200 welke een laadvermogen hebben van meer dan 200 ton en/of 50 of meer wagens in gebruik hebben. Wanneer men daarbij nagaat, dat het totaal kapitaal in bedrijven, die beschikken over 100 ton of meer laadvermogen, in 1961 ca. f. 400.000 bedroeg¹⁶⁾, is het duidelijk dat het individuele wegvervoerbedrijf geen partij kan zijn.

Zulks heeft van de zijde van bepaalde wegvervoerbedrijven geleid tot het aangaan van een fusie met andere meer kapitaalkrachtige takken van vervoer. Bijkomende redenen waren dat het ondernemersrisico als gevolg van de opbouw van een klantenkring, op langere termijn, te groot werd geacht; men de financiering niet meer rond kon krijgen voor noodzakelijke uitbreidingen; resp. opvolging miste. M.i. zijn binnen de bedrijfstak in deze categorie bedrijven verdere fusies gewenst ten einde aan de genoemde bezwaren tegemoet te komen en een hechtere band te doen ontstaan dan alleen door samenwerking mogelijk is¹⁷⁾. Met betrekking tot dit laatste punt zij opgemerkt dat mede door deelneming van buitenlands kapitaal de vraag, „wie is wie“, zich ook in deze bedrijfstak steeds meer gaat voordoen, hetgeen de onderhandelingen uiteraard verzwaaft.

Daarnaast zij er duidelijkheidshalve nogmaals op gewezen, dat het containervervoer slechts betrekking heeft op een beperkt deel van een groeiend ladingpakket. De auteurs van de nota (*R*)*evoluitie in de goederenbehandeling in de Rotterdamse haven* schatten de toename van het stukgoederenvervoer voor Rotterdam in de periode 1965-1980 op 12 mln. ton tot een totaal van 30 mln. ton. Dit stukgoederenpakket zou voor 22 pCt. bestaan uit

goederen die op conventionele wijze moeten worden behandeld, voor 16 pCt. uit massaal stukgoed met een collogewicht kleiner dan 50 kg, voor 42 pCt. uit zgn. unit loads (pallets) en voor 20 pCt. uit grote transporteenheden waaronder de containers en het rij-op-rij-af vrachtverkeer.

Voorts zij er op gewezen, dat na de oorlog in het geregeld binnenlands beroepsgoederenvervoer over de weg met samenwerking veel bereikt is, mede door de oprichting van kapitaalintensieve coöperatieve bodecentra op centrale punten, welke bepaalde taken van de individuele vervoerders hebben overgenomen. Ook in het binnenlands ongeregeld vervoer zijn provinciale samenwerkingsverbanden ontstaan, overkoepeld door de Nederlandse Transportcentrale, welke vooral ten doel hebben dat de deelnemers een teveel aan vracht overhevelen naar collega's resp. een tekort melden aan de bemiddelingscentrales. Een dergelijk samenspel werd ook vooral van belang geacht met de bij het containervervoer optredende vervoersstoten, met name voor zover het de zgn. „door to door“-containers betreft. Daartoe werd in 1966 opgericht de zgn. Combicongroep waarin een 70-tal bedrijven deelnam en de N.V. Europese Container Transport Service waarin 11 bedrijven deelnamen. De aanvoer van containers heeft zich echter minder snel ontwikkeld dan verwacht werd en het feit dat deze gehele markt nog in beweging is, maakt het samenspel van een groot aantal bedrijven op een vrij losse basis er niet gemakkelijker op.

Hebben wij tot dusverre vooral het wegvervoer gezien aan de vraagzijde voor vervoer, anderzijds kan het ook optreden en treedt het ook op als aanbieder van doorvracht. Veel grote bedrijven hebben hun vaste relaties en oefenen de expediteursfunctie uit. Het is m.i. vooral in deze richting dat deze bedrijven door fusie en samenwerking hun positie kunnen versterken, met name in de groupage-activiteiten. Een stoot in deze richting hebben de bodecentra gegeven. Daarnaast werkt een aantal grote bedrijven samen in „Road Air“ als luchtvrachtexpediteurs; doch ook in het overige internationale groupagevervoer liggen hier mogelijkheden, mits men elkaar vindt.

Gezien de toenemende groei van het stukgoederenverkeer zijn hier goede kansen. Wellicht dat bij de in de verdere toekomst te voorziene groupagecentra (met containerdepots) een samengaan met expediteursgroeperingen mogelijk is bij de ontwikkeling hiervan. Op het ogenblik bevindt een ieder zich in een overgangssituatie waarvan het einde nog niet in zicht is en waarin men zich inspant de toekomstige ontwikkeling mede te vormen en zijn onderneming daaraan bij te sturen.

Gezien het reeds genoemde Nederlandse belang is het voorts zaak dat — naast de internationale contacten in bedrijfstakverband — ook tussen de bedrijfstakken, uiteraard voor zover commercieel mogelijk, nauw overleg plaatsvindt.

's-Gravenhage.

Dr. J. D. DE HAAN, m.b.a.

¹⁴⁾ Panam-Frachtchef Atlantik in „Die Zukunft des Luftfrachtgeschäfts erfordert klare Konzeptionen“, *D.V.Z.*, 24 juni 1967, blz. 5.

¹⁵⁾ 's-Gravenhage, mei 1967.

¹⁶⁾ „Rapport financiering ongeregeld goederenvervoer“, *E.B.W.*, juni 1966.

¹⁷⁾ Er vindt een zekere toeneming van de bedrijfsgrootte plaats; het aantal ondernemingen met 15 of meer auto's steeg van 179 (1,6 pCt.) per 1 januari 1962 tot 331 of wel 2,8 pCt. per 1 januari 1966.

De sanering van de maalindustrie in de E.E.G.

Een aanvechtbaar voorstel van de Europese Commissie

EIND mei van dit jaar heeft de Europese Commissie bij de Raad van Ministers een (als definitief aangeduid) voorstel ingediend een verordening uit te vaardigen, die ertoe strekt de maalindustrie binnen de E.E.G. te saneren.

Hoofdpijnen van het voorstel

De Commissie stelt in de toelichting vast, dat deze industrie in de E.E.G. gekenmerkt wordt door een structurele overcapaciteit. Op basis van de economisch bruikbare capaciteit enerzijds en de geschatte behoefte aan bloem in 1970 anderzijds wordt de jaarlijkse overtollige capaciteit berekend op een verwerkingsmogelijkheid van 8,4 mln. ton broodgraan. In de verschillende E.E.G.-landen zal de overcapaciteit grote onderlinge verschillen tonen zoals blijkt uit onderstaande tabel:

Door de Commissie geschatte overcapaciteit in 1970
(in 1.000 ton)

Duitsland	2.056
Frankrijk	2.692
Italië	3.017
Nederland	146
België	469
Luxemburg	43
E.E.G.	8.423

Duidelijk blijkt, dat in Nederland de overcapaciteit van relatief ondergeschikte betekenis zal zijn.

Het opheffen van de overcapaciteit zal volgens het betoog van de Commissie aan de drie betrokken partijen voordelen opleveren: aan de maalindustrie, die bij een betere bezettingsgraad tegen een lagere kostprijs en met een beter rendement kan produceren, aan de landbouwproducenten, die daardoor van de maalindustrie hogere prijzen voor hun produkten kunnen verkrijgen en ten slotte aan de consumenten, omdat de consumentenprijzen kunnen dalen als gevolg van de lagere kostprijs, die door de betere bezettingsgraad van de industrie mogelijk wordt (door de Commissie is de jaarlijkse daling van de maalkosten al eerder geraamd op f. 360 mln.).

Op welke wijze denkt de Commissie deze overcapaciteit weg te werken? De mogelijkheid, dit door vrije concurrentie te bereiken, wordt verworpen, omdat dit proces te veel tijd kost. En de Commissie heeft haast, want zij vreest dat de latent drukkende invloed op de graanprijzen in belangrijke mate wordt versterkt wanneer na 1 juli 1967 binnen de Gemeenschap voor de produktie en de handel van bloem de markt volledig vrij zal zijn. Ook het toepassen van een contingentieringsstelsel zal niet het gewenste effect opleveren; de in verscheidene lid-staten toegepaste contingenteringen hebben de overcapaciteit niet opgeheven.

Daarom zoekt de Commissie haar heil in het uitkeren van schadevergoedingen aan die meelfabrieken, die op vrijwillige basis hun bedrijven sluiten of op een andere produktie overschakelen. Zij sluit daarbij aan bij het systeem van enkele lid-staten, die op nationaal niveau

al fondsen voor dit doel in het leven hebben geroepen.

In verband met de verwezenlijking van de gemeenschappelijke markt in de graansektor dienen deze nationale regelingen door E.E.G.-regelingen te worden vervangen. Het sluitstuk van de regeling is, dat de uitbreiding van bestaande of de bouw van nieuwe meelfabrieken afhankelijk wordt gesteld van een vergunning. Behoudens in de overgangssituatie zal een vergunning alleen worden verstrekt, indien de aanvrager op zijn kosten ervoor heeft gezorgd, dat binnen een bepaald gebied (de ontwerp-verordening geeft geen uitsluitel over de afstand) werkelijk gebruikte capaciteit is opgeheven. Er moeten voorts waarborgen zijn, dat binnen dertig jaar het opgeheven bedrijf niet opnieuw produceert. De Commissie verwacht op deze wijze vóór 1 januari 1970 de bestaande overcapaciteit te hebben weggewerkt.

De totale kosten van deze maatregel berekent de Commissie op f. 480 mln. Zij wil deze kosten niet ten laste brengen van het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds maar ten laste van de bestaande maalindustrie (door middel van een heffing) met de motivering, dat de verwachte gunstige gevolgen van de sanering ook aan de gehele maalindustrie ten goede zullen komen.

Bezwaren tegen het voorstel

Efficiënte bedrijven subsidiëren de inefficiënte.

De heffing zal gedurende zes jaar (t/m 31 juli 1973) moeten worden opgebracht, waarbij de eenheid verwerkte grondstof als basis wordt genomen. Van het totaal aantal molens in de E.E.G. van ruim 27.000 vallen overigens niet minder dan ruim 19.000 buiten de verordening, omdat deze een dagcapaciteit hebben van minder dan 3 ton en slechts met één stel molenstenen zijn uitgerust. Voor ons land betekent dit, dat van het totaal aantal bedrijven van 120 er slechts 20 onder de verordening vallen, tegen 2.650 bedrijven in Frankrijk, 2.540 in Italië, 2.377 in Duitsland, 126 in België en 13 in Luxemburg.

Omdat ons land reeds een in hoge mate gesaneerde maalindustrie kent, betekent dit vervolgens, dat de Nederlandse bedrijven de belangrijkste bijdrage zullen moeten leveren om de inefficiency van de bedrijven in landen als Frankrijk en Italië op te heffen. Trekt men van de bedragen, die verschillende landen in totaal moeten opbrengen, af de bedragen die deze zelfde landen ten goede zullen komen, dan blijkt, dat van de f. 17,74 mln. die netto naar Frankrijk, Italië en België/Luxemburg zullen vloeien, door Duitsland f. 1,45 mln. en door ons land niet minder dan f. 16,29 mln. moet worden opgebracht. Zo zien de gezonde Nederlandse bedrijven hun — zonder overheids-hulp bereikte — gezondheidstoestand beboet om aldus hun zieke bedrijfsgenoten elders in de Gemeenschap op de been te helpen.

Marktordening van de maalindustrie ten bate van de landbouw?

De verordening wordt — blijkens de gegeven toelichting — uitgevaardigd in het kader van de marktordening in

de landbouwsector. Het is zeer de vraag of maatregelen, die ten aanzien van een industriële bedrijfstak als de maalindustrie worden genomen, als een aangelegenheid van de landbouw mogen worden behandeld. Het feit dat — zoals de Commissie in de considerans van en de toelichting op de ontwerp-verordening betoogt — de maalindustrie een integrerend deel van de graansector is en derhalve in nauw verband staat met de landbouw, levert geen voldoende argumentatie op voor het entameren van ingrijpende maatregelen in een industriële bedrijfstak als uitvloeisel van het gemeenschappelijk landbouwbeleid.

Voor zover de relatie tussen de maalindustrie en de landbouw door de Commissie wordt toegelicht, is de argumentatie uitermate aanvechtbaar. Zo stelt de Commissie in punt 5 onder a van de toelichting onder meer:

„Hoe hoger de opbrengst (bedoeld zal zijn de rentabiliteit, B.J.L.) van de maaldorren, hoe hoger de prijzen, die zij aan de producenten kunnen betalen, terwijl een ongunstige situatie door overcapaciteit een negatieve invloed heeft op de prijsvorming op de graanmarkt”.

Uitgangspunt moet echter naar ons oordeel zijn, dat de graanprijzen worden bepaald door vraag en aanbod waarbij, als de prijzen te ver dalen, de producenten de granen tegen vastgestelde minimum prijzen kunnen aanbieden aan de interventiebureaus. Het is onaanvaardbaar, dat het rendement van een industriële bedrijfstak wordt gezien als middel om de prijzen van de grondstoffen voor die bedrijfstak te steunen.

Daar de Commissie van mening is, dat de sanering van de maalindustrie onderdeel uitmaakt van de landbouwpolitiek, zou men ook mogen verwachten dat dezelfde middelen, die voor het verbeteren van de structuur van de landbouw worden gehanteerd, zouden worden toegepast. Het zou derhalve billijk zijn dat de kosten van de saneringsmaatregelen voor de maalindustrie dan ook ten laste van het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds worden gebracht. Hiervoor is te meer reden wanneer, volgens de gedachtengang van de Commissie, de landbouwsector in sterke mate meeprofiteert van het opheffen van de overcapaciteit van de maalindustrie. In het voorstel van de Commissie worden de kosten van de sanering — berekend op 132,6 miljoen rekeneenheden of ca. f. 480 mln. — echter bestreden door een belasting te heffen van de maalindustrie. Het argument dat daarvoor wordt aangevoerd, namelijk dat de sanering uiteindelijk ten goede zal komen aan de gehele maalindustrie van de Gemeenschap en dat het billijk is dat zij bijdraagt in de extra lasten, die de financiering van de betrokken maatregelen met zich meebrengt, doet vreemd aan als eerst gesteld wordt dat het voor de landbouw van uitermate groot belang is dat een gezonde maalindustrie in de Gemeenschap aanwezig is.

Consumentenvoordeel?

In de considerans van de verordening en in de toelichting stelt de Commissie verder, dat de consumenten eveneens zullen profiteren van het opheffen van de overcapaciteit. Indien dit effect zich al in een omvang van enige betekenis

zal voordoen, zal dit toch eerst op lange termijn zijn. Op korte termijn echter zullen de consumentenprijzen stijgen omdat mag worden aangenomen, dat de maalindustrie de kosten van de saneringsbelasting — die volgens het voorstel geheven zal worden gedurende een periode van zes jaar — zal afwentelen op de consument. Doch ook op lange termijn moet nog worden afgewacht, indien de beoogde sanering volgens het door de Commissie voorgestelde systeem wordt verwezenlijkt, of en in welke mate de voordelen van de hogere bezettingsgraad van de maalindustrie aan de consumenten zullen worden doorgegeven. Het gehele complex van maatregelen heeft immers, zoals uit de toelichting blijkt, in de eerste plaats tot doel de positie van de landbouwproducenten te verbeteren.

Geen halt aan de overcapaciteit.

De Commissie verwacht door middel van de voorgestelde maatregelen in een periode van slechts 2½ jaar de overcapaciteit in de E.E.G. te kunnen opheffen. Volgens een berekening van de Commissie is de overcapaciteit in de maalindustrie ca. 40 pCt. Gelet op de vele en langdurige maatregelen die in de ons omringende landen zijn genomen en welke niet tot resultaat van enige betekenis hebben geleid, moet deze verwachting in ernstige twijfel worden getrokken. Het lijkt veel waarschijnlijker dat de eenmaal afgekondigde verordening telkens verlengd zal moeten worden en dat de maalindustrie in de E.E.G. gedurende een lange reeks van jaren aan deze verordening onderworpen zal zijn. Doch zelfs indien de verwachtingen van de Commissie uitkomen, is het nauwelijks denkbaar te achten dat men het bereikte resultaat zal willen blootstellen aan capaciteitsvergroting, die na 1969 weer onbeperkt mogelijk zou zijn.

Buiten toepassing van deze verordening vallen de maaldorren, die een dagcapaciteit hebben van minder dan 3 ton en die met niet meer dan één stel molenstenen zijn uitgerust. Dit betekent dat van de totale dagcapaciteit van de E.E.G. van 153.457 ton niet minder dan 27.823 ton ofwel circa 18 pCt. buiten de verordening valt. Indien door de saneringsverordening binnen afzienbare tijd al evenwicht tussen behoefte en capaciteit zou worden bereikt — hetgeen, zoals hiervoor gesteld, uitermate onwaarschijnlijk moet worden geacht — zal het grote aantal bedrijven dat buiten de verordening valt een voortdurende bedreiging van deze evenwichtstoestand vormen. Dit kan er toe leiden dat na korte tijd opnieuw een overcapaciteit moet worden vastgesteld, waardoor men zich gedwongen zal zien de capaciteit van de bedrijven, die wel onder de verordening vallen, nog verder te beperken. De kans dat deze mogelijkheid inderdaad realiteit wordt, is bepaald aanwezig.

Een belangrijke factor daarbij is, dat de buiten de verordening vallende bedrijven niet onderworpen zijn aan de saneringsbelasting. Dit versterkt hun concurrentiepositie aanzienlijk en het moet alleen daarom al waarschijnlijk worden geacht dat zij hun marktaandeel geleidelijk zullen opvoeren. Uit de berekeningen van de Commissie blijkt dat de gemiddelde dagcapaciteit van de kleine maalbe-

(I.M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

drijven thans op ongeveer anderhalve ton per dag ligt, zodat zij ongeveer de dubbele hoeveelheid kunnen verwerken zonder onder de verordening te vallen.

Het controleprobleem.

Men kan zich overigens afvragen hoe de Commissie een uitbreiding van de capaciteit van de bedrijven, die wel onder de verordening vallen, wil tegengaan. De capaciteitsuitbreiding, die door nieuwbouw gerealiseerd wordt, is in beginsel wel controleerbaar. Doch de capaciteit van bestaande meelfabrieken is niet een statische grootheid, die bij de bouw van de fabriek gefixeerd zou zijn en slechts door een uitbreiding van de installaties (en eventueel het gebouwencomplex) zou kunnen worden vergroot. De capaciteit is integendeel in belangrijke mate afhankelijk van de technische ontwikkeling en door vervanging van oude machines door nieuwe, vrij gemakkelijk uit te breiden. Duidelijk spreekt dit, wanneer men de situatie kort na de tweede wereldoorlog vergelijkt met de huidige. Toen bedroeg de walsenlengte, die nodig was voor elke 100 kg tarwe die in 24 uur wordt vermalen, circa 60 mm. Thans ligt deze lengte ver beneden de 30 mm. Dit betekent dat thans met vrijwel dezelfde installaties ruim tweemaal zoveel tarwe vermalen kan worden als een twintig jaar geleden.

Er lijkt ons nauwelijks een controlesysteem denkbaar dat de op deze wijze verkregen capaciteitsuitbreiding signaleert. Men zou er dan eigenlijk toe moeten overgaan de vervanging van machines aan een vergunning te binden. Wellicht dat een dergelijke verstrekkende maatregel in ons land, waarin slechts 20 bedrijven onder de verordening vallen, nog wel geëffectueerd zou kunnen worden. In de drie grote partnerlanden echter, waar het in elk van deze landen om enkele duizenden bedrijven gaat, lijkt ons het doorvoeren van een dergelijke maatregel een praktische onmogelijkheid.

Bezwaren van gelijke strekking kunnen worden aangevoerd tegen de wijze, waarop de schadevergoeding bij het vrijwillig sluiten van meelfabrieken moet worden vastgesteld. Deze schadevergoeding bestaat uit de som van twee bedragen; het eerste voor de in de loop van een referentieperiode voor de interne markt vermalen hoeveelheid graan, het tweede voor de gedurende dezelfde periode niet benutte maalcapaciteit. Het op die wijze bepaalde bedrag kan door de lid-staten worden aangepast, ten einde rekening te houden met de aard, de staat van onderhoud of de ouderdom van de betrokken installaties. De vraag rijst, hoe dit door een ambtelijk apparaat geïnterpreteerd en gecontroleerd moet worden.

IN het voorgaande hebben wij er reeds op gewezen dat het logische gevolg van de argumentatie van de Commissie zou zijn dat de kosten van de sanering van de maalindustrie ten laste van het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds zouden worden gebracht. In plaats daarvan stelt de Commissie echter voor de maalbedrijven te belasten met een bedrag van 1,11307 rekeneenheden (ongeveer f. 4) per 1.000 kg vermalen broodgraan (dit komt neer op ca. f. 5,30 per 1.000 kg bloem). Met het voorstel de totstandkoming van nieuwe capaciteit van een machtiging afhankelijk te stellen (wat in de praktijk wel zal betekenen dat uitbreiding niet zal worden toegestaan), betekent dit een ernstige aantasting van de concurrentiepositie van die bedrijven, die hun capaciteit in verhouding tot de afzetmogelijkheden hebben beheerst. Immers, een verdere

normale uitbreiding van hun capaciteit zal niet worden toegestaan, terwijl zij wel moeten meebetalen om bedrijven, die een verkeerd beleid hebben gevoerd, gezond te maken. Een deel van bijvoorbeeld de Nederlandse maalindustrie zal — als de ontwerp-verordening wordt aanvaard — in zo'n positie komen te verkeren.

Wij zijn ervan overtuigd dat de Commissie met het indienen van deze verordening op de verkeerde weg is. Het is op zijn minst aanvechtbaar of men op grond van de marktordening in de landbouwsector op deze wijze in een industriële bedrijfstak als de maalindustrie mag ingrijpen. Het is voorts misleidend het te doen voorkomen dat men in een tijdsbestek van 2½ jaar een overcapaciteit van 40 pCt. kan opheffen. Het is onjuist de maalindustrie een heffing op te leggen (waarvan het waarschijnlijk is dat zij op de consument zal worden afgewenteld) als met de sanering beoogd wordt vooral de landbouwbevolking een redelijke levensstandaard te verzekeren (art. 39, lid 1 van het Verdrag, waarnaar in de verordening wordt verwezen). Dat de consument eveneens de vruchten van sanering in de vorm van lagere consumentenprijzen zal plukken, gaat misschien op zeer lange termijn wel op; vooralsnog zal hij echter eerst de rekening van de saneringsheffing gepresenteerd krijgen. Uitbreiding van de capaciteit door vervanging van machines zal praktisch niet te voorkomen zijn, terwijl het vaststellen van de vergoeding bij vrijwillige opheffing van het bedrijf moeilijk volgens objectieve maatstaven kan plaatsvinden. Niet in de laatste plaats zullen de bedrijven, die hun capaciteit hebben weten te benutten, een heffing moeten betalen om die bedrijven, die daarin niet zijn geslaagd, gezond te maken. Als straf voor hun goede beheer mogen zij dan gedurende een aantal jaren ook niet uitbreiden, waardoor zij in de nadelige positie komen te verkeren dat zij hun kostenstijgingen niet door omzetstijging kunnen opvangen.

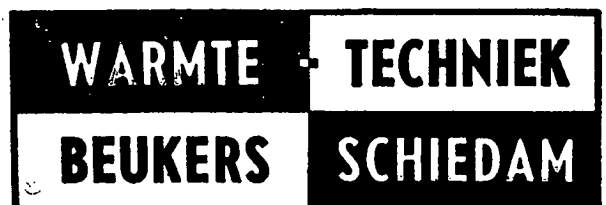
De Commissie stelt dat de mogelijkheid, de sanering door vrije concurrentie te bereiken, te veel tijd kost. Wij vragen ons wel af, of het stelsel van de vrije concurrentie toch niet verre de voorkeur verdient boven het complex van maatregelen, dat de Commissie voor ogen staat. De resultaten, die in Nederland zonder ingrijpen van bovenaf zijn bereikt, zijn in elk geval veel gunstiger dan die in de ons omringende landen, waarin men de oplossing niet in het stelsel van de vrije concurrentie heeft gezocht.

Onze conclusie is, dat deze ontwerp-verordening er niet toe bijdraagt de ongerustheid, die in kringen buiten de landbouwsector aanwezig is over het kunstmatige en dirigistische karakter van het E.E.G.-landbouwbeleid, weg te nemen. Het landbouwbelang is ook in dit voorstel sterk dominerend. Voor zover de consument er een rol in speelt, is dit hoofdzakelijk om de beurs te openen.

's-Gravenhage.

B. J. LEQUIN.

(I.M.)

Internationale voortstuwing van de inflatie in West-Europa

Ter wille van Amerika en ten nadele van de ontwikkelingslanden?

IN mijn artikel over het verslag-Ossola ¹⁾ heb ik gewezen op een ernstig gebrek in dit verslag. Het geeft over de internationale monetaire reserves cijfers die belangrijk afwijken van vroeger gepubliceerde gegevens en de verschillen worden niet vermeld, laat staan gemotiveerd.

Deze kritiek geldt in versterkte mate voor het verslag-Emminger, gepubliceerd eind augustus van het vorige jaar en in dit weekblad besproken door Prof. Dr. H. W. J. Bosman ²⁾. Dit verslag heeft namelijk alle kwantitatieve gegevens eenvoudig weggelaten. De dood is, zoals men zegt, het geneesmiddel voor alle kwalen. In mijn colleges over bedrijfsorganisatie heb ik deze stelling wel eens gevarieerd door te zeggen: de beste organisatie van een zaak is het afschaffen van die zaak. Maar men moet deze uitspraken een beetje voorzichtig hanteren en niet toepassen op dingen die volstrekt onmisbaar zijn. Ik kan alleen maar herhalen wat ik reeds vroeger heb geschreven:

„De eerste voorwaarde voor goede bestuurbaarheid van een groot en wijd vertakt bedrijf is een betrouwbare en uniforme administratie van de hoogste soliditeit. *De eerste voorwaarde voor een gezonde wereldhuishouding is een betrouwbare en overzichtelijke boekhouding van de internationale (reserves en) liquiditeit*” ³⁾.

Deze boekhouding ontbreekt nog steeds en men zou een overgeëffelijke fout maken als men, op welke manier dan ook, de internationale papiercirculatie uitbreidt zonder eerst de grondslagen te leggen voor een goed waarnemingsapparaat van hetgeen men gaat ondernemen ⁴⁾.

Hoe gebrekkig en misleidend de nu in omloop gebrachte gegevens zijn, wil ik nog eens demonstreren aan de liquiditeitsbalans van de Verenigde Staten; zie tabel 1.

Voor men aan deze balans kan beginnen, moet men eerst de officiële goudvoorraad van de Verenigde Staten corrigeren voor de twee obligo's aan het I.M.F. Een derde obligo is van binnenlandse aard, nl. de wettelijke bepaling die een gouddekking van 25 pCt. voorschrijft voor de nationale papiercirculatie. Er zijn echter reeds verschillende gezaghebbende stemmen in de Verenigde Staten gehoord, o.a. van William Martin, de voorzitter van de Federal Reserve Board, om deze geheel verouderde bepaling zo vlug mogelijk te herroepen ^{5a)}. Daarom is dit obligo slechts P.M. in tabel 1 opgenomen en buiten de tellingen gehouden. Het zal evenwel nog moeite genoeg kosten om het af te schaffen omdat de gemiddelde Amerikanen nu eenmaal leeft in de illusie: goud voor de Amerikanen en drukwerk voor buitenlanders.

Alle gegevens van tabel 1 zijn ontleend aan de International Financial Statistics (I.F.S.) van juni 1967, blz. 304, 305; de symbolen a4, b4 enz. geven de betrokken regels aan; voor verdere toelichting verwijs ik naar de noten 5 en 6.

De „External Claims” (regel 6) zijn slechts P.M. vermeld en buiten de telling gehouden op grond van reeds vroeger vermelde motieven ⁷⁾.

Nu blijkt uit tabel 1 dat het negatieve bedrag aan Amerikaanse reserves van ultimo 1960 tot ultimo 1965 is toegenomen van \$ 3,23 mrd. tot \$ 14,74 mrd., dus met \$ 11,51

mrd. of gemiddeld met \$ 2,3 mrd. per jaar; in 1966 is dit negatieve bedrag nog weer verder gegroeid met \$ 1,73 mrd., dus maar iets minder snel dan in het voorafgaande tijdvak. Tegelijk is het dekkingspercentage van het totaal der uitstaande verplichtingen gedaald van 84 per ultimo 1960 tot 50 per ultimo 1965 en tot 45 per ultimo 1966.

Dit is dus allemaal gebaseerd op blz. 304 en 305 van de I.F.S. van juni 1967. Raadpleegt men evenwel blz. 306 en 307 van dezelfde aflevering (regel 77) dan komt men tot een heel ander resultaat. Men vindt dan dat de Official Reserves van de Verenigde Staten tussen ultimo 1960 en ultimo 1965 gedaald zijn met: 1,347 + 2,706 + 2,044 + 1,342 + 1,305 = \$ 8,744 mrd., terwijl wij zojuist een daling van \$ 11,51 mrd. gevonden hebben.

Voor het jaar 1966 vindt men zelfs een *toeneming* van de officiële reserves van \$ 0,271 mrd. vermeld in plaats van de boven berekende *vermindering* van \$ 1,73 mrd.

Een dergelijke tegenstrijdigheid in de resultatenrekening kan men in geen enkel bedrijf tolereren. Een van de beginselen van het dubbel boekhouden is dat de berekening van winst of verlies over een zeker tijdvak uit balansvergelijking tussen het begin en het eind van dat tijdvak (dus de methode van tabel 1, blz. 304 en 305), hetzelfde resultaat moet opleveren als de verlies- en winstrekening over dat tijdvak (de methode van de zgn. „betalingsbalans”, blz. 306 en 307). De miljardenadministratie van het I.M.F. heeft deze eenvoudige waarheid nog niet leren erkennen — laat staan gebruiken.

Het komt mij voor dat het op de weg van de Nederlandse regering ligt en anders van het Nederlandse parlement om duidelijk uit te spreken dat men niet bereid is om verder mee te werken aan enige uitbreiding van de taak van het I.M.F. zoiang de administratie niet voldoet aan redelijke

¹⁾ E.-S.B. van 15 juni 1966.

²⁾ E.-S.B. van 25 januari 1967.

³⁾ E.-S.B. van 28 juli 1965, blz. 690. Zie ook E.-S.B. van 15 juni 1966, blz. 623.

⁴⁾ Men kan zich spiegelen aan de fatale gevolgen van de constanterie van Genua in 1922 die in feite de goud-sterlingstandaard in het leven riep zonder vooraf een afdoende boekhouding van sterlingpapier te maken. Zie mijn artikel in *De Economist* van november-december 1966, blz. 762, 772, 811 en 813.

⁵⁾ E.-S.B. van 28 juli 1965, blz. 688. Het blijkt nu dat het door het I.M.F. op deposito bij de Verenigde Staten geplaatste goud \$ 210 mln. beloopt en dus beneden het gestelde maximum van \$ 250 mln. is gebleven. Het door de Verenigde Staten per saldo in het I.M.F. gestorte goud is dus \$ 1.290 mln. — \$ 800 mln. — \$ 210 mln. = \$ 280 mln. Hier staat tegenover een goudtranche van \$ 1.290 mln.; daarop is door de Verenigde Staten getrokken per ultimo 1966 \$ 910 mln., dus meer dan drie keer de waarde van het werkelijk door de Verenigde Staten in het I.M.F. gestorte goud; de dadels van Hassan!

⁶⁾ De bedragen van regel c4 in de I.F.S. zijn voor de jaren 1960, 1965 en 1966 telkens verminderd met de verplichtingen reeds opgenomen in deel A van tabel 1. Verder is ondersteld dat de trekking van de Verenigde Staten op het I.M.F. begrepen is in regel c4, hoewel de noot op blz. 311 dit twijfelachtig maakt. Is deze onderstelling niet juist, dan wordt de negatieve reserve dus overeenkomstig groter.

^{6a)} Persberkomstig van 27 juni 1967.

⁷⁾ E.-S.B. van 15 juni 1966, blz. 624.

TABEL 1.

Liquiditeitsbalansen van de Verenigde Staten per ultimo 1960, 1965 en 1966

Debet				A. Bezit aan vrij goud (bedragen in miljoenen dollars)				Credit			
Per ultimo	1960	1965	1966	Per ultimo	1960	1965	1966	Per ultimo	1960	1965	1966
Officiële voorraad	17.804	14.065	13.235	Schatkistpapier aan I.M.F. ⁸⁾	800	800	800	Gouddeposito's door I.M.F. ⁹⁾	—	—	210
				P.M. Gouddekking vereist voor binnenlandse circulatie	(12.500)	(9.300)	(9.750)	Vrije goudvoorraad	17.004	13.265	12.225
				Totaal	17.804	14.065	13.235				
Debet				B. Liquiditeitsbalans (bedragen in miljarden dollars)				Credit			
Per ultimo	1960	1965	1966	Per ultimo	1960	1965	1966	Per ultimo	1960	1965	1966
Vrije goudvoorraad	17,00	13,27	12,23	a4 Liquid Liabilities Central Banks etc.	11,09	15,37	13,66	b4 Liquid Liabilities Other Banks etc.	7,60	11,48	14,21
Deviezenvoorraad	—	0,78	1,32	c4 Liquid Liabilities International agencies ⁹⁾	1,54	1,46	0,91	a5 Other Non Marketable Liabilities	—	0,48	1,24
Negatieve reserve	3,23	14,74	16,47	Totaal	20,23	28,79	30,02				
	20,23	28,79	30,02								
P.M. 6 External Claims	5,31	12,25	12,09								

eisen van goed beheer en onder deskundige accountantscontrole is gesteld ⁸⁾). Men steekt geen nieuw geld in een zaak zonder boekhouding.

HETZELFDE gemis aan deskundigheid treft men aan in Amerikaanse beschouwingen over de positie van de dollar. Men ontmoet dikwijls het betoog dat de sterkte van de dollar niet kan worden afgeleid uit de Amerikaanse liquiditeitsbalans of liquiditeitsrekening. De dollar ontleent zijn kracht — zo betoogt men — aan de enorme rijkdom van de Verenigde Staten en aan de doeltreffende organisatie van de Amerikaanse productie.

Het bezit van een particulier vermogen van f. 500 mln. is geen voldoende excuus om de rekening van de bakker en de melkboer niet te betalen. Ook niet om deze af te schepen met gedrukte schuldbekentenissen die een kleine rente opleveren en dan het aldus bespaarde geld te gebruiken om eventueel de bakkerij en een deel van de zuivelindustrie aan te kopen.

Er bestaat geen enkele moeilijkheid met de internationale liquiditeit. Maar er zijn steeds groter wordende moeilijkheden met de Amerikaanse il-liquiditeit. Deze is geen gevolg van on-macht maar van on-wil. De Amerikaanse beleggingen op lange termijn in het buitenland zijn per 31 december 1964 geschat op \$ 64,7 mrd. ⁹⁾; in april 1967 op meer dan \$ 100 mrd. ¹⁰⁾. Men hoeft hier slechts een klein gedeelte van te liquideren om de Amerikaanse betalingsrekening van debet in credit te brengen. Maar het eigen belang drijft de Verenigde Staten om de eenmaal gevolgde politiek zolang mogelijk te continueren en daarbij het I.M.F. naar zijn hand te zetten.

Reeds in 1948 schreef Prof. F. L. Schuman over „*the determination of the State Department to use both agencies (I.M.F. en I.B.R.D.) as weapons of the new „dollar diplomacy”*” ¹¹⁾. Voor een groot deel zijn de Verenigde Staten daar in geslaagd. De goudverkoop door het I.M.F. aan de Verenigde Staten en de gouddeposito's door het I.M.F. zijn daarvan de bewijzen. Nog veel ernstiger, want duurzamer van strekking, is de door het I.M.F. aanvaarde methode om in strijd met zijn eigen statuut, de reserves

van de Verenigde Staten en van het Verenigd Koninkrijk op bruto basis te berekenen ¹²⁾. De G.A.B. (General Arrangements to Borrow) zijn een derde bewijs van hun succes. De deelneming van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk samen voor de helft van de \$ 6 mrd. in deze regeling is camouflage; het ging en gaat er voor deze partijen om zo nodig de andere helft tot hun beschikking te krijgen. Daar zijn zij nu al voor een groot deel in geslaagd. De internationale inflatoire geldcreatie door het I.M.F. beliep per ultimo 1966 \$ 5,081 mrd.; \$ 3,316 mrd., dus rond tweederde daarvan, is uitsluitend ten bate van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. *Zonder de noodlijdende „sleutelvaluta's” zou deze inflatie dus slechts éénderde van het nu uitstaande bedrag zijn geweest.*

Deze opzettelijke geldcreatie zou nuttig zijn geweest, indien de wereldhuishouding leed aan een tekort aan actieve koopkrachtige vraag. Het tegendeel is het geval. En het is duidelijk dat, *wanneer alle belangrijke industriële landen van de wereld op nationale schaal het doel van volle tewerkstelling hebben bereikt, elke additionele creatie van internationaal geld uit papier niets anders is dan inflatie in haar zuiverste vorm* ¹³⁾.

Daarom is er alle reden om nu voet bij stuk te houden en alle verdere verruiming van de bevoegdheden van het I.M.F. in welke vorm ook, te weigeren.

DE Angelsaksische volken hebben de opmerkelijke en ook wel amusante eigenschap om hetgeen zij wenselijk achten voor de bevordering van hun eigen belangen voor te dragen in een vorm die deze politiek het karakter geeft van gericht te zijn op het algemene, internationale belang. Omdat men verdere inflatoire geldcreatie door

⁸⁾ E.-S.B. van 15 juni 1966, blz. 623.

⁹⁾ A. Scaperlanda: „The E.E.C. and U.S. Foreign Investment”. *The Economic Journal*, maart 1967, blz. 24.

¹⁰⁾ Persbericht over rede van Mr. Fowler voor het Congress.

¹¹⁾ *International Politics*, New York 1948, blz. 505.

¹²⁾ E.-S.B. van 28 juli 1965, blz. 689; *De Economist*, t.a.p. blz. 774-778.

¹³⁾ *De Economist*, t.a.p. blz. 774.

internationale organen niet kan verdedigen met het argument van volle tewerkstelling beroept men zich op de internationale handel.

Triffin, een goed stilist maar niet zo sterk in de rekenkunde, heeft het eerste een verband bepleit tussen de grootte van de wereldhandel en de internationale reserves. Een scherpzinnig man als Roy Harrod is daar zo van onder de indruk gekomen dat hij in een aantal voordrachten in Zuid-Afrika over „World Reserves and International Liquidity”, telkens twee keer met bezorgdheid constateerde dat „World reserves have fallen to about one-third of their pre-war level in ratio to trade”¹⁴⁾. Tabel 2 laat zien hoe hij tot deze alarmerende conclusie is gekomen.

Uit deze tabel blijkt dat Harrod zijn „pre-war level” blijkbaar ontleent aan het jaar 1938, een jaar waarin de internationale handel zich, althans in geldwaarde, nog lang niet hersteld had van de grote crisis, terwijl de goudcomponent in de „reserves” als gevolg van de devaluaties met een sprong omhoog was gegaan. Vandaar de volstrekt abnormale percentages van 117 en 110 voor de verhouding; in een normaal vooroorlogs jaar als 1913 waren deze percentages slechts 21 en 19.

Dr. O. Emminger, president van de Duitse Federale (circulatie)Bank heeft er in de vergadering te Washington van 24-26 april jl. dan ook terecht op gewezen dat er „no direct and short-term relationship” bestaat tussen de groei van de internationale handel en die van de monetaire reserves.

In de statistische bijlage bij mijn artikel in *De Economist*¹⁵⁾ heb ik een empirische berekening gemaakt van de vereiste grootte van deze reserves, gebaseerd op de ervaring van het tijdvak 1951-1963. Deze berekening gaat niet uit van het totaal van de internationale handel, maar van de *saldi der nationale handelsbetrekkingen* en enkele daarmee statistisch verwante grootheden. Het resultaat voor het totaal der nationale reserves komt dan op \$ 33 mrd. per ultimo 1964 (vergelijk tabel 2) als *minimum*.

Volgens een geheel andere methode heeft Heller de optimale grootte van de wereldreserves berekend op \$ 41 mrd. per ultimo 1963¹⁶⁾.

Ik vind dat de resultaten van deze twee, onderling onafhankelijke, berekeningen heel goed met elkaar overeenstemmen. Kritiek op deze berekeningen heb ik tot nu toe niet gezien.

IN geen geschrift zijn de werkelijke oogmerken van de Amerikaanse politiek zo duidelijk uiteengezet als in een publikatie van The Brookings Institution getiteld: *The United States Balance of Payments in 1968*¹⁷⁾. De kern van deze studie ligt in een tabel op blz. 215, waarvan nevensstaande tabel 3 een uittreksel geeft.

De schrijvers gaan blijkbaar uit van het inzicht dat de Verenigde Staten door het in stand houden van een werkloosheid van 5-6 pCt. er in zullen slagen de loon- en prijsstijging in de Verenigde Staten binnen nauwe perken te houden en dat, gegeven de concurrentie van de nijverheidslanden van West-Europa, de stijging van de exportprijzen nog kleiner zal zijn.

Over West-Europa zeggen zij (blz. 214):

„Political pressures and strong commitments to full employment policies will prevent Western European governments from making significant sacrifices in the form of unemployment to avoid increases in the general price level”.

Zij nemen dus voor West-Europa een grotere stijging aan van het binnenlands prijsniveau dan in de Verenigde Staten en opnieuw een kleinere voor de exportprijzen,

TABEL 2.

Verhouding tussen nationale reserves en wereldinvoer. Bedragen in miljarden dollars, reserves op ultimo

Jaar	Wereldinvoer	Nationale „reserves” goud plus papier	„Reserves” als percentage van wereldinvoer	Nationale goudreserves	Goudreserves als percentage van wereldinvoer
	1	2	2 : 1	3	3 : 1
1913	21,0	4,5	21	4,0	19
1928	30,6	12,9	42	9,8	32
1938	23,6	27,8	117	26,0	110
1953	79,9	51,4	64	33,9	42
1959	106,7	54,4	52	37,9	36
1963	143,6	62,5	44	40,2	28
1965	174,8	64,8	37	41,9	24
1966	191,2	64,7	34	40,9	21,5

TABEL 3.

Onderstellingen t.a.v. prijsveranderingen in de uitvoer van de Verenigde Staten, West-Europa en de overige gebieden in het tijdvak 1961-1968

Gebied	Onderstelde prijsstijging van de uitvoer in procenten voor het tijdvak 1961-1968
Verenigde Staten	4
West-Europa	7-11
Overige gebieden	0

TABEL 4.

Bedrag van dollar- en sterlingpapier in de centrale reserves van verschillende gebieden buiten Verenigde Staten en Verenigd Koninkrijk per ultimo 1958, 1964 en 1966 in mln. dollars

Gebied	In miljoenen dollars			In percentage van totaal		
	1958	1964	1966	1958	1964	1966
Industrial Europe ..	6,370	9,185	7,895	38,1	40,5	36,2
Canada	870	1,658	1,199	5,2	7,3	5,5
Japan	946	1,495	1,469	5,7	6,4	6,7
Other developed areas	2,350	4,035	2,970	14,2	17,7	13,6
Less developed areas	6,135	6,425	8,240	36,8	28,1	38,0
Totaal	16,671	22,798	21,773	100,0	100,0	100,0

maar het alternatief 7-11 ligt toch altijd nog bijna 2 tot 3 keer zo hoog als dat van de Verenigde Staten.

Over de „Rest of the World”, dat zijn dus in hoofdzaak de grondstoffenexporterende ontwikkelingslanden, zeggen zij vrijwel niets; het enkele cijfer nul is welsprekend genoeg.

De werkelijkheid zoals deze zich na de publikatie van dit boek in 1963 tot nu toe heeft ontwikkeld, is met de onderstellingen genoemd in tabel 3 goed in overeenstemming¹⁸⁾.

¹⁴⁾ *The South African Journal of Economics*, juni 1967, blz. 92 en 97.

¹⁵⁾ T.a.p. blz. 814-825.

¹⁶⁾ *The Economic Journal*, juni 1966, blz. 306.

¹⁷⁾ Washington D.C. 1963, door W. S. Salant en een aantal medewerkers.

¹⁸⁾ Zie blz. 30 van de I.F.S., juni 1967. Voor de exportprijzen van „Less developed areas” vindt men daar 4 verschillende indexcijfers, waarvan de 2 U.N.-indexen het meeste vertrouwen verdienen. Dit zijn namelijk Paasche-indexen; die bovendien rekening houden met „market and contract prices in proportion to the share of these prices in transactions”.

Men begrijpt hoe de financiële politiek van de Verenigde Staten in dit alles de beslissende rol speelt. Door de overmatige kapitaalexport, voor een belangrijk deel gericht op aankoop van bestaande ondernemingen in de E.E.G. en in het Verenigd Koninkrijk, houdt men de werkloosheid in de Verenigde Staten op een vrij hoog peil en drukt daarmee de stijging van lonen en prijzen. Tegelijk stimuleert men de inflatie in E.E.G. en Verenigd Koninkrijk, verzwakt dus deze landen als concurrenten op de wereldmarkt en kan een deel van hun ondernemingen tegen nu nog relatief lage prijzen in Amerikaans bezit brengen. Moet men niet alle zeilen bijzetten om deze politiek zo lang mogelijk te continueren?

Het lot van de ontwikkelingslanden is hierbij het minst aantrekkelijk. Als men er in slaagt het prijspeil van hun grondstofexporten constant te houden (prijsstijging nul) en tegelijk hun invoerprijzen, dat zijn de uitvoerprijzen van Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk en E.E.G., omhoog drijft, dan keert de ruilvoet zich tegen de ontwikkelingslanden. Het Brookings-rapport zegt dan ook niet zonder mededogen (blz. 250, 251) over deze gebieden:

„Their balance-of-payments problems are very real and pressing, but they are of a long-term character. . . . the key problem is the amount of aid which the advanced countries should provide to finance imports of goods and services. . . .”

Men houdt deze landen daarmee in een toestand van duurzame (long-termcharacter) afhankelijkheid en de industriële landen kunnen bijdragen in de kosten van de door de Verenigde Staten opgepompte inflatie.

HET merkwaardigste is dat de ontwikkelingslanden, die van de uit de Verenigde Staten geëxporteerde inflatie de permanente en ernstigste slachtoffers zijn, tegelijk de sterkste steunpilaren zijn van deze Amerikaanse politiek. In *De Economist* heb ik tabellen gepubliceerd ¹⁹⁾, waaruit blijkt dat het gemiddeld *percentage papier* in de reserves van de centrale banken tussen ultimo 1959 en het eind van het eerste kwartaal 1966: in de acht landen plus Zwitserland is *gedaald* van 35,5 tot 30,4; in de „Other

developed areas” is *gedaald* van 67,6 tot 54,5; maar in de „Less developed areas” is *gestegen* van 69,8 tot 75,5.

Uit tabel 4 blijkt dat het aandeel in procenten van het totale papierbezit van de centrale banken buiten Verenigde Staten en Verenigd Koninkrijk in het tijdvak van eind 1958 tot eind 1966: in „Industrial Europe” *daalde* van 38,1 tot 36,2, dus met 1,9, terwijl het in de „Less developed areas” *steeg* van 36,8 tot 38,0, dus met 1,2. Terwijl vroeger de industriële landen van Europa de grootste houders waren van kredietpapier, is deze last nu overgegaan op de ontwikkelingslanden; zij dragen belangrijk bij aan de financiering van de Amerikaanse oorlog in Vietnam.

Laatstgenoemde groep is ook een sterk voorstander van periodieke creatie van additionele liquiditeit uit het niet of tegen extra deposito's in nationaal papier bij het I.M.F. In laatstgenoemd geval wil men deze als kort geld bedoelde deposito's omzetten in lang geld door „a seizable part of the currencies of the developed countries so acquired by the Fund” om te zetten in obligaties van de I.B.R.D. ²⁰⁾, zodat daarmee inflatoire koopkracht kan worden geschapen in de nijverheidslanden ten behoeve van de ontwikkelingslanden.

Men ontwijkt dus de moeilijkheid van de negatieve liquiditeitssaldi door het aangaan van altijd meer langlopende schulden. Après nous le déluge. . . .

Een meer hoopvol bericht is gepubliceerd over de laatste bijeenkomst van de Ministers van Financiën van de E.E.G.-landen, waar aangedrongen is op herziening van de quota dezer landen die hen een gezamenlijk „blocking fifth” zou verschaffen bij stemming in het bestuur van het I.M.F. De voorspoedige economische ontwikkeling van de E.E.G. geeft hen daar een gegronde aanspraak op ²¹⁾.

Pretoria.

J. GOUDRIAAN.

¹⁹⁾ T.a.p. blz. 767, 768.

²⁰⁾ *International Monetary Issues and the developing countries*, Report of the Group of Experts, appointed by Raúl Prebisch, Secretary-General of the United Nations Conference on Trade and Development, U.N., New York 1965, Chapter IV: „The possibility of a „link””, blz. 26-31.

²¹⁾ Persbericht van 6 juli 1967; evenzo Harrod t.a.p. blz. 101, 102.

Schaalvergroting binnen de filatelie

HET recente financiële succes van de tentoonstelling „Amphilex” zal ongetwijfeld ook menige niet-filateliet zijn opgevallen. Voor hen zullen de cijfers van de Amphilex vooral tot een zienswijze in een andere orde van grootte van de filatelie hebben geleid, nl. meer in de orde van een bedrijfstak dan van een vrije-tijdsbesteding met commerciële aspecten.

Van de speciale tentoonstellingszegels werden 1,6 mln. series verkocht, hetgeen een uitgave betekent van f. 5.920.000, terwijl van de vergelijkbare speciale tentoonstellingsserie van de I.T.E.P. in 1952 slechts 210.000 series werden verkocht met een uitgave van f. 289.800. Deze multiplicatiefactor van 20 staat niet alleen. Ook andere verschijnselen doen een structurele positiewijziging vermoeden, waarbij de schaalvergroting als duidelijkste element naar voren komt.

Schaalvergroting op drie niveaus

Wat verstaan we onder schaalvergroting? Graag nemen we hier de formulering van Prof. Lambers over, welke luidt:

„Schaalvergroting is een sprongsgewijze uitbreiding van de eenheden waarmee wij werken, van de mogelijkheden waarin wij denken en van de verbanden waarin wij leven”. Een sprongsgewijze uitbreiding op drie niveaus, t.w.: micro, macro en institutioneel. Laten we nu, aan de hand van het criterium schaalvergroting, de ontwikkelingen binnen de filatelie op ieder niveau bezien.

Op *micro-niveau* (een sprongsgewijze uitbreiding van de eenheden waarmee wij werken) laat zich de ontwikkeling van het ledenaantal van de grootste negen verenigingen van postzegelverzamelaars over de jaren 1952-1966 goed illustreren door de volgende voorbeelden: Philatelica telde in 1952: 2.500 leden, in 1960: 3.900 leden en in 1966: 10.200 leden, de R. Ph.V. (Rotterdamsche Philatelisten Vereniging) resp. 1.045, 1.240 en 2.000 leden en O.H.v.Z. („Op Hoop van Zegels”) resp. 360, 430 en 900 leden. In de jaren 1959-1960 begint de *versnelde* groei, welke duidelijk een trendbreuk oplevert en voor de verenigingen een verdubbeling of verdrievoudiging van het ledenaantal betekent.

Niet alleen de ledenaanwas wijst op schaalvergroting. Ook de aankopen per lid binnen de verenigingen laten een verveelvuldiging zien, zelfs nadat de cijfers gecorrigeerd zijn voor inflatie-invloeden. Bij O.H.v.Z. zijn de indexcijfers van de aankopen tegen constante prijzen als volgt: 1953 = 100, 1959 = 132, 1966 = 270. De trendbreuk komt eveneens sterk naar voren in dezelfde jaren, indien men de bovengenoemde indexcijfers relateert aan de overeenkomstige cijfers van het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking tegen constante prijzen: 1953 = 100, 1959 = 107, 1966 = 165. Gecombineerd leidden deze effecten tot een enorme omzetsijging (O.H.v.Z.: 1958 f. 9.800, 1966 f. 90.000).

Op *macro-niveau* (een sprongsgewijze uitbreiding van de mogelijkheden waarin wij denken) zien wij schaalvergroting

op het gebied van het adverteren (overschrijding van de lokale of zelfs de internationale grenzen). In 5 jaar tijds blijken zowel het aantal adverteerders als het totale advertentie-oppervlak in de filatelistische pers aanzienlijk te zijn gestegen. Het aantal buitenlandse adverteerders in *Het Maandblad voor de Philatelie* illustreert dit goed. In 1960 slechts 5 met een advertentie-oppervlak van 0,55 blz. In 1966 waren het er 27 met een oppervlak van 6,1 blz. (beide cijfers hebben betrekking op de februari-nummers). De tussentijdse jaren bevestigen deze ontwikkeling.

Echter, naast een streven naar internationale oriëntering, ziet men steeds duidelijker dat vele bedrijven zich gaan specialiseren en niet in de laatste plaats in het veilingwezen. Ook binnen de verenigingen van verzamelaars gaat men door de schaalvergroting in andere mogelijkheden denken; vooral in die verenigingen, waar de groeiomoeilijkheden

**U wilt
mijnheer
zelf
spreken?**

*en liefst in zijn vertrouwde
stoel? Dat kan!*

Een zeer zorgvuldig voorbereid lezerskringonderzoek heeft namelijk niet alleen geconstateerd dat E.-S.B. bij de leiding van het Nederlands bedrijfsleven bijzonder goed is ingevoerd, maar ook dat het blad zeer algemeen gelezen wordt.

De sterke toename van het advertentievolume van E.-S.B., vooral in het laatste halfjaar, is dan ook niet „zomaar” tot stand gekomen.

Wij zenden u dit lezerskringrapport (71 pagina's) gaarne ter inzage, in de overtuiging dat u zich dan E.-S.B. zult weten te herinneren als u iets te zeggen heeft, wat mijnheer zelf moet weten.

Adm. E.-S.B. - Postbus 42 - Schiedam

de rijksoverheid vraagt

voor het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
bij de afdeling Financiële Zaken te 's-Gravenhage

hoofd van de onderafdeling inspectie en begrotingszaken tevens plv. hoofd van de afdeling financiële zaken

De taak van de onderafdeling Inspectie en Begrotingszaken omvat: het voorbereiden en samenstellen van de begroting; het preventief toezicht houden op de besteding der begrotingsgelden; het beoordelen van alle stukken waaraan financiële consequenties zijn verbonden; het behandelen van alle kredietaanvragen en het verstrekken van kredieten binnen het raam van de goedgekeurde aan te gane verplichtingen.

De plaatsvervanger van het hoofd van de afdeling houdt tevens toezicht op de onderafdelingen Administratie en Accountantsdienst.

Aangezien het hoofd van de afdeling over enige tijd de pensioengerechtigde leeftijd bereikt, is de mogelijkheid van opvolging aanwezig.

Voor deze functie wordt vereist:
doctoraal examen rechten of economie of accountantsopleiding, benevens ervaring in de financiële sfeer.

Verlangd worden voorts organisatorische bekwaamheden, leidend vermogen en redactionele vaardigheid.

Leeftijd boven 35 jaar.

Salarisgrenzen van f 1878,- tot f 2337,- per maand.

Schriftelijke sollicitaties onder vac. nr. 7-1614/0936 zenden aan
Bureau Personeelsvoorziening en Bemiddeling van de Rijks
Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

AOW-premie voor Rijksrekening. De salarissen zijn exclusief 6% vakantieuitkering

niet meer opgelost kunnen worden door multiplicatie van de bestaande structuren.

Op *institutioneel niveau* (een spronggewijze uitbreiding van de verbanden waarin wij leven) is de schaalvergroting niet zo duidelijk aan te geven als op de andere niveaus, omdat hier ook kwalitatieve aspecten een rol spelen.

Op internationaal verzamelaarsniveau ziet men de banden van de landelijke bonden binnen de samenwerkingsorganen strakker aangehaald, alsmede het zich uitbreiden van de werkingsgebieden. Verder het ontstaan van overkoepelende organen voor deelgebieden.

Op internationaal handelaarsniveau is de stichting van „The Uncommon Market” (een samenwerkingsorgaan van 4 vooraanstaande veilinghouders uit 4 verschillende landen) een goede illustratie.

Tenslotte kan men ook op nationaal niveau een verdere structurering constateren binnen een gewijzigd kader. Ik denk hierbij behalve aan de sterke opkomst van verenigingen op gespecialiseerd gebied ook aan de splitsing naar probleemgebieden en de daarbij behorende denkwijzen. De uittreding van de grootste vier verenigingen uit de „Nederlandse Bond van Philatelistenverenigingen” en de stichting van de „Werkgroep Philatelie” wijst in deze richting.

Ook op institutioneel niveau valt dus een verbreding en een verdieping te constateren.

Oorzaken en consequenties van de schaalvergroting

Wat de spronggewijze uitbreiding op *micro-niveau* betreft, wijs ik op de volgende mogelijke oorzaken. Als belangrijkste factor moet de toename van het vrije-inkomensbestanddeel worden beschouwd. Daarnaast zal het beleggingsaspect het verzamelen van postzegels en poststukken sterk hebben beïnvloed. Ten slotte kan worden gewezen op de toename van de beschikbare vrije

tijd, welke waarschijnlijk ook heeft bijgedragen tot de groei van het aantal verzamelaars.

Ten aanzien van de schaalvergroting op *macro-niveau* kan op de volgende drie punten worden gewezen:

1. De gescheiden markten met verschillende prijsniveaus lokten sterkere penetratie uit, gesteund door vereenvoudigde communicatiemogelijkheden.

2. Het marketing-optimum ligt vooral voor veiling-

GEMEENTE BREDA

Bij de dienst van openbare werken wordt gevraagd :

EEN HOOFD VAN DE AFDELING ADMINISTRATIE

Deze functionaris zal verantwoordelijk zijn voor :

- het doelmatig functioneren van de administratie;
- de financiële planning;
- de kredietbewaking.

Voor een goede taakvervulling is vereist :

- het diploma M.O.-boekhouden of een gelijkwaardige opleiding;
- grondige kennis en ervaring op het terrein van de moderne administratietechnieken;
- goede mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid.

Salaris nader overeen te komen.

Sollicitaties te richten aan de directeur van openbare werken, Wilhelminapark 27, Breda.

DE NEDERLANDSE SPAARBANKBOND

(ruim 200 aangesloten spaarbanken met f 6 miljard spaartegoed) zoekt voor haar Secretariaat te Amersfoort een

ACADEMISCH GEVORMD MEDEWERKER

(bij voorkeur ec. drs.)

met ruime ervaring in het bankwezen.

Het betreft hier een veelzijdige werkring met uitstekende perspectieven.

Sollicitaties worden gaarne ingewacht bij de Nederlandse Spaarbankbond, postbus 49, Amersfoort.

De Landbouwhogeschool te Wageningen

zoekt voor de Afdeling Sociologie en Sociografie een

WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER

Vereist: ingenieursexamen L.H., richting XIX of doctoraalexamen sociologie, sociale geografie of sociale psychologie.

Belangstelling voor plattelandsvraagstukken.

Aanstelling en salariering volgens Rijksregeling in rangenstelsel van wet. ambtenaar / wet. medewerker.

Schriftelijke sollicitaties te richten aan :

Professor Dr. E. W. Hofstee, Herenstraat 25, Wageningen.

maatschappijen hoger dan alleen de nationale markt, hetgeen de sterke internationale oriëntering vanuit bedrijfs-economische motieven verklaart.

3. De keuze tot specialisatie, dus versmalling van het afzetgebied, dwingt tot vergroting van het aantal potentiële kopers door operatie op internationaal vlak.

Op het *institutionele vlak* speelt mogelijk een rol: de noodzaak voor de filatelisten tezamen hun krachten in te zetten om onnodige uitgiften te weren. Daarnaast heeft de vereenvoudigde communicatie mét het denken in aansluiting op de „Verenigd Europa“-gedachte, de grenzen van het institutionele kader verplaatst.

Ten slotte wil ik nog wijzen op enkele consequenties van de schaalvergroting voor de toekomstige ontwikkeling binnen de filatelie.

Voor de markt vormen van de deelgebieden betekent dit een voortgezette tendens naar volledig vrije mededinging, naarmate de kennis meer vastgelegd wordt in handboeken en catalogi en daarmee een verder wegschroeven van de nu nog aanzienlijke prijsniveaoverschillen per land.

Wat betreft de verenigingen van verzamelaars zal er zich steeds duidelijker een splitsing voltrekken tussen de verenigingen met en die zonder voldoende „managerscapaciteiten“ binnen hun bestuur.

Op institutioneel niveau zal de herstructurering zich nog doorzetten, zowel op verzamelaarsverenigingsniveau als op het niveau van de handelaarsverenigingen. Uiteindelijk verwacht ik dan ook een nauwer contact tussen deze beide groepen.

Heemstede.

Th. JANSEN.

De N.V. Vereenigde Instrumenthandel v/h G.B. SALM EN P.J. KIPP EN ZONEN te Amsterdam - een internationaal georiënteerde onderneming, die in de branche een vooraanstaande plaats inneemt en zich gestaag uitbreidt - onderhoudt met name goede relaties met universiteiten, ziekenhuizen en grotere industriële ondernemingen. De voornaamste vertegenwoordigingen liggen op fysisch, chemisch en medisch terrein. Naast de actieve, deels gespecialiseerde verkooporganisatie beschikt zij over een goed geoutilleerd service-apparaat. De personeelsbezetting bedraagt momenteel 60 man.

Zij zoekt i.v.m. de intensivering van haar commerciële activiteiten iemand, die na een ruime inwerkperiode in staat moet zijn als

commercieel adjunct-directeur

op te treden.

In eerste instantie zal hij als verkoopleider worden belast met de coördinatie en stimulering van het verkoopbeleid. Als zodanig zal hij aan de éénhoofdige Directie rapporteren. Na de inwerkperiode ligt het in de bedoeling de totale verantwoording voor de externe zaken aan hem toe te vertrouwen.

Gedacht wordt aan een

bedrijfseconoom (drs) met ervaring in fysische of chem. sector

of

fysicus, chemicus of technicus (drs of ir)

Een meerjarige ervaring in een commercieel-leidinggevende functie is onontbeerlijk. Leeftijd ongeveer 35 jaar.

Belangstellenden worden uitgenodigd zich, onder vermelding van gegevens, die een duidelijk beeld verschaffen omtrent opleiding, ervaring en sollicitatiemotief, te richten tot de Directie van bovengenoemde onderneming, Keizersgracht 642/644, Amsterdam.

Geld- en kapitaalmarkt

GELDMARKT

DE verruiming van de geldmarkt, die reeds in de weekstaatscijfers van 14 augustus naar voren trad, heeft in de daarop volgende week verdere voortgang gehad. Blijkens de cijfers van de weekstaat per 21 augustus losten de banken de bij De Nederlandsche Bank opgenomen voorschotten grotendeels af en konden zij hun tegoeden van f. 18 mln. tot f. 53 mln. doen toenemen.

De Staat heeft tot de ontspanning bijgedragen door middel van de maandelijks uitkering aan de gemeenten en verder zijn deviezen aan de Centrale Bank verkocht. De rente voor daggeldleningen reageerde met een daling van $3\frac{1}{2}$ pCt. tot $2\frac{1}{2}$ pCt., welk peil op 18 augustus werd bereikt.

Over het eerste halfjaar 1967 zijn thans de cijfers van de handelsbanken gepubliceerd.

	Iste halfj. 1966		Iste halfj. 1967	
	mln. gld.	pCt.	mln. gld.	pCt.
Particuliere sector	625	7,5	945	10,1
kort krediet	307	4,6	876	12,2
middellang krediet	318	20,2	69	3,2
Kapitaalmarktbeleggingen	-100	-5,7	60	3,5
Lagere overheid	262	30,8	280	24,3

Het totaalcijfer van het bruto actieve binnenlandse bedrijf liet in de eerste helft van 1967 een stijging zien van f. 1.285 mln. tegen f. 787 mln. in de eerste zes maanden van 1966, een toeneming dus met ruim 63 pCt. Deze cijfers wijzen allesbehalve op een deflatoire ontwikkeling in ons land. Het is echter niet onmogelijk, dat seizoenfactoren een rol hebben gespeeld. De kredietverlening aan de private sector toonde een krachtige stijging, waarbij het opmerkelijk is, dat in tegenstelling met vorige jaren het via de banken verstrekte middellange krediet sterk bij de toeneming van het korte krediet is achtergebleven. De kapitaalmarktbeleggingen, die in 1966 negatief waren, zijn wederom positief geworden; de kredietverlening aan de lagere overheid is in absolute bedragen weinig veranderd, in procenten gedaald.

In het buitenlandse bedrijf werd eind juni de situatie bereikt, dat de buitenlandse uitzettingen vrijwel in evenwicht waren met de uit het buitenland aangetrokken middelen. Er resteerde nog slechts een saldo van vorderingen boven schulden van f. 68 mln. Eind 1966 bedroegen de netto uitzettingen nog f. 631 mln. De in 1964 getroffen regeling, volgens welke per bank de buitenlandse passiva de buitenlandse activa ten hoogste met f. 5 mln. mogen overtreffen, lijkt effectief te gaan worden.

KAPITAALMARKT

DE markt voor internationale leningen heeft zich sedert het einde van de oorlog in drie fasen ontwikkeld.

De eerste duurde van 1945 tot juli 1963. De eerste naoorlogse buitenlandse lening werd in 1946 in New York uitgegeven, in 1947 gevolgd door leningen in Zwitserland en Zweden. De eerste internationale lening in ons land dateert

van 1954. In juli 1963 trad de Amerikaanse Interest Equalisation Tax in werking, waardoor New York als financieel centrum voor vele landen werd afgesloten, met als gevolg dat debiteuren naar Europa moesten uitwijken. In de derde fase, die begin 1965 is aangevangen, werd een belangrijk keerpunt gevormd door het verzoek van de Amerikaanse regering aan Amerikaanse ondernemingen de financiering van directe buitenlandse investeringen in het buitenland te doen plaatsvinden.

Het grootste deel van de internationale leningen luidt in dollars, met daarnaast leningen in Duitse mark, sterling en internationale rekeningeenheden. De markt is nog steeds bezig zich uit te breiden. Volgens een artikel in de *Staff Papers* van maart 1967 werd sedert het einde van de oorlog tot en met 1962 \$ 184 mln. op Europese markten geplaatst, in 1963 \$ 180 mln., in 1964 \$ 629 mln., in 1965 \$ 1.116 mln. en in 1966 \$ 1.492 mln. Een ander onderzoek, verricht door de *Neue Zürcher Zeitung*, bracht aan het licht, dat in 1966 buiten de Verenigde Staten dollarleningen voor in totaal \$ 842,5 mln. werden uitgegeven en in het eerste halfjaar 1967 reeds een bedrag van \$ 887 mln. Telt men hier de leningen in Zwitserse franks, Duitse markten, internationale eenheden enz. bij, dan komt men zelfs op een bedrag van \$ 1.050 mln. Er voltrekt zich op basis van de innerlijke krachten van het economisch leven, zonder dat van de zijde van E.E.G. en O.E.C.D. op supranationaal vlak maatregelen worden genomen, een opmerkelijke integratie van de kapitaalmarkten.

De rol van ons land als debiteur is bescheiden. De cijfers van 1965, 1966 en het eerste halfjaar 1967 zijn resp. \$ 10 mln., \$ 33 mln. en \$ 30 mln. De jongste uitgifte van een Nederlandse instelling is die van Rotterdam-Rijn Pijpleiding Maatschappij, die \$ 10 mln. $6\frac{3}{4}$ pCt. 15-jarige obligaties gaat uitgeven tegen 99 pCt.

KOERSSTAAT

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1966	H. & L. 1967	18 aug. 1967	25 aug. 1967
Algemeen	270	335 — 268	333	332
Internationale concerns	351	440 — 343	427	434
Industrie	269	335 — 270	334	333
Scheepvaart	108	121 — 103	118	115
Banken en verzekering	154	184 — 155	179	183
Handel enz.	138	161 — 138	161	160

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a).

Philips	f. 78,70	f. 105,70	f. 105,90
Unilever, cert.	f. 86	f. 103,70	f. 102,10
Kon. Petroleum	f. 122,40	f. 136,30	f. 135,60
A.K.U.	f. 53,80	f. 55,80	f. 55,50
K.L.M.	f. 352	f. 290	f. 285
Hoogovens, n.r.c.	f. 55,60	f. 92,90	f. 92
E.M.S., nieuwe	—	f. 30	f. 31,80
Kon. Zout-Ketjen	463	726	738
Zwanenberg-Organon	f. 152,70	f. 181,50	f. 184,50
Robeco	f. 193	f. 216,30	f. 216,30

New York.

Dow Jones Industrials	786	919	894
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langlopende staatsobligaties b)	6,43	6,13	6,10
Aandelen: internationales b) ..	5,0		
lokales b)	5,1		
Disconto driemaands schatkist- papier	5	4½	4½

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.

b) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

C. D. JONGMAN.

Recente publikaties

Bedrijfseconomie. Verzameld werk van Prof. Dr. Th. Limperg jr. Deel VII, Leer van de arbeidsvoorwaarden. Æ. E. Kluwer, Deventer 1967, 498 blz., f. 45.

De „arbeidsvoorwaarden” behoren tot de minst bekende stukken van Limpergs oeuvre. Zijn beschouwingen gewijd aan middelen ter bevordering van de industriële vrede doen in wezen nog modern aan, zo ook zijn theorieën over de grenzen van het arbeidsloon. De gedeelten welke zeer uitvoerig de wettelijke bepalingen behandelen — die over de Sociale Wetgeving bijvoorbeeld — zijn uit de aard der zaak daarentegen sterk verouderd en daarom in hoofdzaak gesupprimeerd weergegeven.

Verkorte inhoud: Inleiding - Het wezen van de menselijke arbeidskracht - De menselijke arbeid als economisch goed - Enige begrippen - De hoogte van het arbeidsloon - De belangrijkste geopperde bedenkingen tegen de verhoging van de lonen buiten de argumenten van de algemene loon-, prijs- en waardetheorieën. Het loonminimum - De strijd om de verdeling van het inkomen - Winstdeling en bedrijfsmedebezit. De medezeggenschap - De verplichte en vrijwillige arbitrage - De sociale verzekering - De financiering van de sociale verzekeringen - Overige problemen - Appendix: De arbeidsvoorwaarden onder de stelsels van het nationaal-socialisme en het fascisme.

John C. de Wilde, e.a.: Experiences with agricultural development in tropical Africa. Uitgegeven voor the International Bank for Reconstruction and Development door The Johns Hopkins Press, Baltimore 1967. Deel 1: The synthesis, 254 blz., \$ 6,50, Deel 2: The case studies, 466 blz., \$ 12,50. Prijs deel 1 en 2 tezamen: \$ 15.

In vrijwel alle ontwikkelingslanden vertoont de ontwikkeling van de landbouw de neiging achter te blijven bij die van andere sectoren. Omdat de agrarische sector evenwel nog steeds het grootste deel van de beroepsbevolking opslokt en nog geruime tijd de economische basis zal blijven van deze landen, werd deze studie opgezet met als doel enkele casusgevallen te

bestuderen ten einde gegevens en richtlijnen te verkrijgen voor de toekomstige agrarische ontwikkeling.

Inhoud deel 1 (verkort): Introduction: Definition of the study — Principal features of African agriculture — The state of knowledge: the natural milieu and research — The rural society: factors affecting receptivity and incentives to change — Labor, land, intensification and farm economics — Implements and machinery — Land tenure and organization of land use — Agricultural extension, training and education — Credit, marketing and cooperatives — The summation.

Verkorte inhoud deel 2: I. Kenya, Introduction — The experience in Nyeri district — The experience in Machakos district — The experience in Central Nyanza district — The experience in the districts of Baringo and Elgeyo-Marakwet — Some reflections on settlement schemes — Observations on some irrigation schemes; II. Other African Countries, Mali, Chad, Upper Volta, Ivory Coast, Tanzania.

H. J. Klok en T. Meyer: Gids voor in- en uitvoer. Vraagbaak voor alle douaneformaliteiten. Æ. E. Kluwer/N. Samsom, Deventer/Alphen aan den Rijn 1967, losbl., f. 19,50.

Behandelt de verplichtingen en formaliteiten bij in-, uit- en doorvoer van goederen; het beperkt zich daarbij tot de eigenlijke douanewetgeving. Het beoogt hen, die direct bij het in- en uitklaren van goederen betrokken zijn, geregeld en snel te informeren over de belangrijkste punten van de voorschriften; daarnaast wil het voorzien in de behoefte aan een beknopte handleiding bij de opleiding van bijv. declaranten.

Centraal Bureau voor de Statistiek: Verschuivingen in de handels- en produktiestructuur binnen en buiten de Euromarkt 1958—1963. Statistische en Econometrische Onderzoekingen no. 8. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1967, 68 blz., f. 7.

In deze C.B.S.-publikatie worden de uitkomsten meegedeeld van een onderzoek naar de verschuivingen in

de handel tussen de E.E.G.-landen onderling en tussen deze en derde landen. Tevens zijn de veranderingen onderzocht welke in de produktiestructuur van de E.E.G.-landen en van een aantal andere landen zijn opgetreden in de beschouwde periode (1958—1963). Beide groepen van veranderingen worden met elkaar in verband gebracht.

Dr. Ir. J. de Hoogh: Enkele beschouwingen over de economische organisatie van de landbouwproductie (openbare les). H. Veenman & Zonen N.V., Wageningen 1967, 19 blz.

Organisation for Economic Co-operation and Development: Reviews of National Science Policy — United Kingdom and Germany. Parijs 1967, 259 blz., \$ 5,50.

Behandelen de reeds eerder verschenen delen in deze serie telkens één land, resp. Zweden, Griekenland, België en Frankrijk, in bovengenoemd „Review” zijn twee landen belicht en vergeleken, t.w. het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. Zes speciale onderwerpen zijn aan een onderzoek onderworpen, nl.:

I. The financing of civil scientific research;

II. The relationship between university research and research in government establishments, research councils and industry;

III. University research requiring costly facilities;

IV. Modern requirements for the subject matter and standards of university entrance examinations;

V. Duration of studies in relation to their content;

VI. The organisation and definition of the education of engineers at different levels.

A. Hazewinkel: De Genormaliseerde Methode van Werkclassificatie als meetinstrument. Een theoretische en experimentele studie (academisch proefschrift). J. B. Wolters, Groningen 1967, 122 blz., f. 14,90.

Deze studie maakt deel uit van een meer omvattend onderzoek de Genormaliseerde Methode van Werkclassificatie betreffende. Een studie van de historische ontwikkeling werd verricht door Dr. S. G. Lijftogt. Hazewinkels proefschrift heeft de meettechnische problematiek tot onderwerp.

W. Weber en H. Neiss (red.): **Konjunktur- und Beschäftigungstheorie.** Neue Wissenschaftliche Bibliothek, Wirtschaftswissenschaften. Kiepenheuer & Witsch, Keulen/Berlijn 1967, 452 blz., ing. DM 22,80.

Een bundel reeds eerder verschenen, voor het overgrote deel oorspronkelijk in het Engels geschreven, artikelen over conjunctuur- en werkgelegenheidstheorieën.

Inhoud (verkort) L. R. Klein: Das Neue und das Alte - W. Fellner: Was bleibt gültig? - N. Kaldor: Stabilität und Vollbeschäftigung - A. C. Pigou: Überbeschäftigung - E. Schneider: Der gegenwärtige Stand der Theo-

rie der Beschäftigung - F. A. Lutz: Das Ergebnis der Diskussion über Sparen und Investieren - A. P. Lerner: Sparen ist gleich Investieren - F. Machlup: Periodenanalyse und Multiplikatortheorie - G. L. S. Shackle: Zwanzig Jahre danach: Eine Übersicht über die Theorie des Multiplikators - R. C. O. Matthews: Investition: Das Akzelerationsprinzip und seine Verallgemeinerung - R. S. Eckaus: Das Akzelerationsprinzip nochmals betrachtet - P. A. Samuelson: Wechselwirkungen zwischen der Multiplikatorenanalyse und dem Akzelerationsprinzip - L. A. Metzler: Natur und Stabilität von Lagerzyklen - R. G. Hawtrey: Die monetäre Theorie des Konjunkturzyklus und ihr statischer

Test - J. A. Schumpeter: Die Analyse von Veränderungen der Wirtschaft - N. Kaldor: Der Zusammenhang zwischen Wirtschaftswachstum und Konjunkturschwankungen - W. Krelle: Grundlinien einer stochastischen Konjunkturtheorie - W. A. Jöhr: Alternativen der Konjunkturerklärung - G. Haberler: Bemerkungen zum gegenwärtigen Stand der Konjunkturtheorie - L. A. Metzler: Rezension des Buches von Burns und Mitchell: Measuring Business Cycles - T. C. Koopmans: Die ökonometrische Analyse von Konjunkturschwankungen - J. Tinbergen: Ökonometrische Konjunkturforschung - G. Menges: Ein ökonometrisches Modell der Bundesrepublik Deutschland.

GEMEENTE 'S-GRAVENHAGE

Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage nodigen gegadigden uit te solliciteren naar de functie van

ORGANISATIE- EN EFFICIENCY-DESKUNDIGE

De taak van deze functionaris zal bestaan uit het ontwikkelen en begeleiden van organisatie- en efficiency-onderzoeken bij de gemeentelijke diensten en bedrijven en uit het rapporteren over en het adviseren naar aanleiding van de resultaten van deze onderzoeken.

Gezocht wordt een bekwaam bedrijfseconoom of ingenieur die ervaring heeft op het terrein van de organisatie. Zowel degenen wier interesse vooral uitgaat naar de personele aspecten van de organisatie, als zij wier aandacht in het bijzonder gericht is op de economisch-organisatorische problematiek kunnen reflecteren.

Dynamiek, inventiviteit, contactuele kwaliteiten en bekwaamheid in het rapporteren zijn onmisbare vereisten.

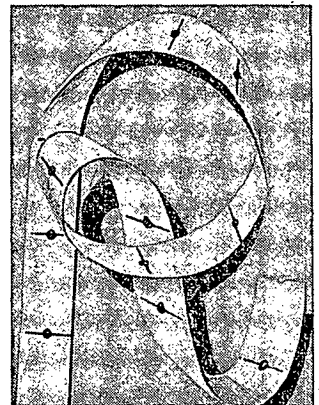
Afhankelijk van ervaring zal het basis-salaris voorlopig maximaal op een niveau van rond f 30.000,— kunnen liggen.

Daarbij komen de aantrekkelijke secundaire arbeidsvoorwaarden van de overheid (waardevaste pensioenvoorziening, vakantietoelage, kindertoe-lage, geen inhouding AOW-premie, vergoeding voor gebruik eigen auto, tegemoetkoming verplaatsingskosten).

Een psychologisch onderzoek zal deel kunnen uitmaken van de selectie-procedure.

Geïnteresseerden kunnen voor nadere inlichtingen contact opnemen met de Directeur Personeelsvoorziening (070 - 62.41.21, toestel 1160).

Eigenhandig geschreven sollicitaties ONDER No. P 180 met vermelding van volledige personalia en van de naam van dit blad te zenden aan de Directeur van het Gemeentelijk Bureau voor Personeelsvoorziening, Burgemeester de Monchplein 10, 's-Gravenhage.

Eigenlijk alles
op het gebied van
genummerd
controle-drukwerk
aan rollen

ROELANTS

SCHIEDAM

afd. waarde-drukwerk

Pierre Bleton: Mort de l'entreprise.
Collection „Le monde qui se fait”.
Robert Laffont, Parijs 1967, 256 blz.,
Nf. 10.

Welke plaats nemen anno 1967
familieverhoudingen nog in binnen
het bedrijf? Wat is de reële managers-
macht en de rol van het kader? Kun-
nen de verlangens van arbeiderszijde
in overeenstemming worden gebracht
met de rentabiliteitseisen? Op derge-
lijke vragen tracht de auteur een ant-
woord te vinden.

Inhoud (verkort):

• Introduction - L'entreprise?;

• Propriété et pouvoir: Qui est le
maître? - L'organisation du pouvoir -
Les limites du pouvoir;

• L'organisation de l'autorité ou le
polycentrisme dans l'entreprise: Un
système complexe - L'action quoti-
dienne - Le bilan annuel - Prévisions
et politique;

• Les instruments de l'autorité: re-
crutement et promotion: Qui sont les
managers? - Cadres et managers for-
ment-ils une seule classe sociale? -
La promotion ouvrière - Le poids des
cadres;

• L'entreprise à l'épreuve: Le critère

de la rentabilité - Le droit à la plus-
value et à la propriété - Reversions
et mutations;

• L'homme et son travail: Les soli-
darités en action - Un déplacement
des frustrations;

• Participation et contestation: S'
informer et délibérer - Cogérer et
réformer;

• Au-delà de l'entreprise: Se pro-
téger de l'entreprise - Échapper à
l'entreprise - Dépasser l'entreprise;

• Conclusion - et si l'entreprise
n'existait pas?

Telkens en telkens blijkt ons weer
hoexaer de nog steeds snel groeiende
lezerskring van onze uitgave

deze wegwijzer, speciaal voor de
particuliere belegger, wat inhoud,
actualiteit en objectiviteit betreft,
waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat
wekelijks:

1e Interessante (hoofd)artikelen, die
steeds actuele onderwerpen des-
kundig behandelen.

2e Een uitvoerig en levendig, bijna
dynamisch geschreven beursover-
zicht, de stemming goed weer-
gevend.

3e Door een ieder te hanteren fonds-
analyses, volgens een eigen prak-
tisch systeem, enig voor Neder-
land.

4e Een chronique scandaleuse, fair
en onderhoudend geschreven en
uiteraard zonder sensatie.

5e Een leerzame vragenrubriek, ad-
vies voor velen inhoudend.

6e Gegevens omtrent vele fondsen
(ook van incurante) telkens
wanneer hieromtrent iets te mel-
den valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne
gratis een 2-tal proefnummers ter
kennismaking.

Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.

AMSTERDAM - ROTTERDAM BANK N.V.

gevestigd te Amsterdam

Uitgifte

van

nominaal f 25.500.000,- gewone aandelen

(waarvan nom. f 572.000,- aand. ondershands op inschrijvingsvoorwaarden
zijn geplaatst)

in stukken van f 20.-, tien van f 20.- en vijftig van f 20.- aan toonder
voor de helft gerechtigd tot het dividend over het boekjaar 1967,

tot de prijs van f 30,- per aandeel van nominaal f 20,-

De inschrijving wordt uitsluitend opengesteld voor houders van claims (als
hoedanig div. bew. no. 4 van de thans uitstaande gewone aandelen is aange-
wezen), waarbij inlevering van claims van telkens nom. f 140.- bestaand kapi-
taal recht geeft op toewijzing van nom. f 20.- nieuw kapitaal.

Ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op
nominaal f 24.928.000,- gewone aandelen
openstelt op

donderdag, 7 september 1967

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 3 uur,

bij haar Hoofdbanken, Bijbank en kantoren op de voorwaarden van het pros-
pectus van uitgifte d.d. 29 augustus 1967.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren, alsmede - tot een beperkt aantal -
exemplaren van de statuten en van het verslag over het boekjaar 1966, zijn bij
de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

Amsterdam, 29 augustus 1967.

AMSTERDAM-ROTTERDAM BANK N.V.

ECONOMISCH DOCTORANDUS

HEEFT TIJD BESCHIKBAAR VOOR
het op zich nemen van

SECRETARIATEN.

Heeft, zo nodig, representatieve kantoorruimte
in Den Haag.

Brieven onder nr. 85334 aan N.V. Advertentiebureau Belinfante
& Co., Regentesseplein 8, Den Haag.

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende
functies. Het aantal reacties, dat deze annonces
ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate
bevredigend. Begrijpelijk: omdat er bijna geen
grote instelling is, die dit blad niet regelmatig
ontvangt en waar het niet circuleert

NEDERLANDSE ANTILLEN

Het Departement Sociale en Economische Zaken

vraagt :

een econoom

die zal worden tewerkgesteld bij het departement op Aruba.

functie :

Betrokkene zal het afdelingshoofd op Aruba moeten bijstaan in het verstrekken van beleidsadviezen en in de uitvoering van wettelijke maatregelen op economisch terrein (vestiging van bedrijven, prijsmaatregelen, enz.). Hij dient voorts een ruime belangstelling te hebben voor de andere aangelegenheden, welke tot de zorg van het departement behoren, zoals arbeidswetgeving, arbeidsbemiddeling, e.d. en zich ook in deze materie in te werken. Voor deze functie is een praktische instelling en enige ervaring vereist.

salaris :

Afhankelijk van leeftijd en ervaring, nader overeen te komen.

dienstverband :

Gedacht wordt aan een periode van 5 jaar.

uitzending :

Vrije overtocht, tegemoetkoming uitrustingskosten bij aanvang en einde dienstverband.

sollicitaties :

Dienen vóór 14 september a.s. te zijn ontvangen door de Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen, Badhuisweg 175, Den Haag.

De Stichting Economisch Technologisch Instituut voor
Gelderland te Arnhem

zoekt :

2 academisch gevormde onderzoekers

(geograaf, sociograaf of econoom)

Werkzaamheden :

- A. regionaal welvaartsonderzoek, o.a. gericht op de vraagstukken der ruimtelijke ordening, gecombineerd met redactionele werkzaamheden voor regionale publikaties;
- B. regionaal welvaartsonderzoek waarbij in het bijzonder voor een aantal maatschappelijke facetten de aandacht wordt gevraagd.

Aanstelling :

in de rang van wetenschappelijk medewerker (vergelijkbaar met die van ingenieur of planoloog).

De Stichting Economisch Technologisch Instituut voor Gelderland is aangesloten bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

Brieven met inlichtingen en opgave van referenties te richten aan de Directeur van het Instituut, Postbus 172, Arnhem.

Bij de Antilliaanse Luchtvaart Maatschappij N.V. te
Curaçao, Nederlandse Antillen, kan worden geplaatst :

EEN ADMINISTRATEUR

EISEN :

- Theoretische opleiding ten minste op het niveau van M.O. Boekhouden, S.P.D. of vergevorderde accountantsstudie (t/m Bedrijfseconomische vakken).
- Ruime ervaring in het bedrijfsleven (leeftijd niet beneden 30 jaar).
- Belangstelling voor vraagstukken van administratief-organisatorische aard, budgettering en calculatie.
- Goede contactmogelijkheden, zowel t.a.v. het eigen personeel van de afdeling als met betrekking tot de samenwerking met de andere afdelingen.
- Geschiktheid om leiding te geven aan het vrij omvangrijke personeel van de administratie.
- De betrokken functionaris moet niet alleen in staat zijn de administratie geheel zelfstandig te leiden, incl. tussentijdse en jaarlijkse verslaglegging, doch ook de geschiktheid hebben op zijn gebied als adviseur van de Directie op te treden.

De aandacht wordt erop gevestigd dat het hier een bedrijf betreft met belangrijke groeiomvang in de toekomst.

Sollicitaties, waarin opgenomen volledig curriculum vitae, te richten aan bovenvermelde Maatschappij, Dr. Albert Plesman Luchthaven, Curaçao, Nederlandse Antillen.

N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE VAN

f 100.000.000.— 6½ pCt. 25-jarige Obligaties 1967
(TWEEDE LENING)

Bij overtekening wordt het recht voorbehouden het bedrag der lening te verhogen tot maximaal f 150.000.000.—.

Grootte der stukken: nominaal f 1000.— en f 500.—.

Na de toewijzing kunnen desgewenst, in de plaats van obligaties, schuldregisterinschrijvingen, groot tenminste nominaal f 100.000.—, worden verkregen.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld op

DINSDAG 5 SEPTEMBER 1967

van des voormiddags 9 tot des namiddags 3 uur

TOT DE KOERS VAN 100 pCt.

bij de kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, voorzover in genoemde plaatsen gevestigd, van:

Amsterdam-Rotterdam Bank N.V.

Algemene Bank Nederland N.V.

Lippmann, Rosenthal & Co. N.V.

Mees & Hope

H. Oyens & Zonen N.V.

Pierson, Heldring & Pierson

Theodoor Gilissen N.V.

Hollandsche Bank-Unie N.V.

Nederlandsche Credietbank N.V.

Nederlandsche Middenstandsbank N.V.

alsmede **ten kantore der Vennootschap**

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 28 augustus 1967.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede, in beperkte mate, de statuten en het laatste jaarverslag, zijn bij bovenstaande inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

's-Gravenhage, 28 augustus 1967.

N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten.

Schakel bij vacatures voor leidende functies steeds E.-S.B. In: in vrijwel elk groot bedrijf wordt dit blad veelvuldig gelezen.

Advertentie-opdrachten te richten aan:

ADVERTENTIE-AFDELING E.-S.B., POSTBUS 42, SCHIEDAM, TELEFOON (010) 26 02 60